

Home For Girls

Enhanced Manual sa
Balay Kababayen-an

Department of Social Welfare and Development
Field Office 10
Binisaya 2014

Published by:

Department of Social Welfare & Development
Field Office 10
Home for Girls
Masterson Avenue, Upper Carmen, Cagayan de Oro City
Fo10@dswd.gov.ph

Talaan sa mga Sulod

MENSAHE.....

Unang Tsapter	Rationale.....
Ikaduhang Tsapter	Basehanang Pilosopikal.....
Ikatulong Tsapter	Basehanang Legal.....
Ikaupat nga Tsapter	Paghulagway sa Center.....
Ikalima nga Tsapter	Mga Giya sa Pagpadagan.....

A. Ang Kinalapdang mga Polisiya.....
1. Kriterya sa Pagdawat.....
2. Mga Paagi sa Pagdawat.....
3. Pasinati sa Center.....
4. Pagbisita sa mga Kabataan.....
5. Espesyal nga mga Okasyon, Field Trips.....
6. Pagbiya nga walay Panugot.....
7. Pagbalik ug Pagdawat Pag-usab.....
8. Pagdawat/Paghatag mga gasa/Donasyon.....
9. Pagkuyog sa mga Kliyente.....
10.Pangkomunidad nga mga Meting.....
11. Mga Kontrol.....
12.Disiplina.....
13.Mga Reklamo sa Nasayop nga Staff.....
14.Ang Pagkakompidensyal.....
B. Mga Programa ug mga Serbisyo.....
C. Pagdumala sa Kaso.....
Case Management Flow-Chart.....

Ikaunom nga Tsapter	Mga Rekord ug mga Report.....
Ikapito nga Tsapter	Monitoring ug Ebalwasyon.....
Ikawalo nga Tsapter	Mga Rekisitos sa Pagbutang og Staff.....
Ikasiyam nga Tsapter	Pisikal nga mga Pasilidades.....

Appendices	Unang Bahin
	A. Counseling.....
	B. Grupong Pag-ayo.....
	C. Nagkadaiyang Alternatibo sa pag-ayo nga mga Diskarte.....

Ikaduhang Bahin

Appendix A Admission Slip.....	
Appendix B Intake Sheet.....	
Appendix C Out on Pass Slip.....	
Appendix D "Kasabutan".....	
Appendix E Houseparent's Record.....	
Appendix F Anecdotal Report.....	
Appendix Incident Report.....	
Appendix H Productivity Service.....	
Appendix I-A Discharge Form.....	
Appendix I-B Receipt of Ward.....	
Appendix J Contract on AferCare.....	

Unang Tsapter
RASYONALE

Usa ka pagtoon kabahin sa pagkabayolente batok sa mga menor de edad nagpakita nga labaw sa katunga sa mga kaso naglakip mahitungod sa pang-abusongseksuwal. Sa matag 10 sa mga kaso, tulo niini bahin sa *incest* kon buhat sa may relasyong seksuwal sa kapamilya. (University of the Philippines Center for Women's Studies and Unicef 1996)

Ang maong mga pigura naghulagway lamang sa kahimtang sa usa ka giabusohang bata. Kasagaran, ang biktima, batang babaye, sa pangedarong 11 anyos, mga nabiktima sa lalaking miyembro sa pamilya sa dihang nabiyaan nga sila lang sa ilang panimalay.

Usa ka pagtutok nga panaghisgut uban sa mga babayeng-kabataan diha sa "mga pinuy-anan" nagbutyag nga ang mga babayeng-kabataannag-antos sa nagkalain-laing porma sa pag-abuso. Ang sikulo sa pag-abuso kasagaran nahimo gikan sa pagkabayong-bayongngadto sakahamtong ug kon ang mga bata mahimo na ugaling mga ginikanan ang ilang *trauma* mag-usab kanila gikan sa pagkabiktima ngadto sa pag-abusar bisan gani sa kaugalingon nilang mga anak.

Ang mga kalabutan kabahin sa kaluwasan, proteksyon, kaayuhan, rehabilitasyon, ug pagkaayo sa mga kabataan kinsa seksuwal nga giabusohan ug gipahimudsanmaoy mga rason sa pag-establisar sa "Balay Kababayen-an".

Sa pagpasar sa usa ka pamalaudnon alang sa proteksyon ug promosyon sa katungod ug sa kaayuhan sa batang Filipino, mga taho kabahin sa pang-abusongseksuwal ug pagpahimulos nagtubo sa paglabay sa mga katuigan. Nagkalain-laing porma sa abuso ug pagpahimulos ang na-adres na. Wala lamang kini naglangkob sa abusong-seksuwal ug pagpahimulos apan bisan gani sa abusong-pisikal ug sikolohikal ug uban pang mga kalapasan sama sa *child trafficking*, *child labor*, *illegal recruitment*, pornograpiya, ug uban pa.

Luyo sa mga gibuhad sa pagdasig, pagtaho, ug pagpangita og hinabang, namatikdan nga daghang mga kabataan nga nabiktima nagpabiling daling makarekober gikan sa depresyon ug nagtago. Mga babag sa pagpakgang sa sikulo sa abuso naglakip sa kaulaw, kahadlok, kaignorante, nagkalahing kahulugansa

kultura ug pagtoo kinahanglan himoon aron mahunong ang pag-abuso, proteksyon sa bata ug padayong pag-ayoug pagkaayo.

Seryoso ug dugayang mga epekto sa seksuwal nga pang-abuso ug pagpahimulos sa kabataan. Kung dili mabantayan, ang mga kabataan mabutanga og pali dili lang pisikal apan bisan emosyonal nga makita pinaagi sa abnormal nga linihukan. Ang mga pagtoon nagpakita nga ang mga biktimgang bata nakasinati og kalisud sa pagkab-ot og mga relasyon ni bisan kinsa; nahimo hinoon silang dali madutlan sa usa ka matang sa *interpersonal problems*; ug nahimo silang maskulang og depensa samao gihapong abuso ug matang sa pagpahimulos. Ang mga kabataang giabusohan ug gipahimudsan nakasinati sila og sosyal nga ekskomunikasyon, dala sa halawom ug sobrang mga pagbati sa pagbasol sa kaugalingon, kalagotbatok sa nang-abuso nila kinsa usa ka estranyo o nagdepensa sa mga pang-abuso nga mahimong sakop ra usab sa pamilya.

Ang balaod nagsaad og *protective custody* sa mga kabataang nahiagum sa pang-abusongseksuwal. Nagmando ang maong balaod sa Department of Social Welfare and Development (DSWD) sa paghatag og temporaryong kapuy-an diha sa mga institusyon nga nag-atiman sa kabataan sama sa Reception and Study Center for Children, Nayon ng Kabataan, and Lingap Center. Hinoon, kini nga mga Center nag-atiman sa mga giabandonang mga kabataan ug *streetchildren*. Ang kinaiya ugang gidak-on sa problema nakadisturbo sa mga babayeng-kabataan magdala og hunat alang sa sahi nga Center nga maghatag og komprehensibong programa sa sayong pag-ila ug pag-ayo nga *gender sensitive* ug masalmutong mokunhodsa hataas nga mga sangputanansa seksuwal nga pang-abuso ug pagpahimulos.

Kini nga mgakamatuoran naghatag pagdasig sa DSWD aron makuha ang pinakamaayo nga mahimo ug pag-establisar og komprehensibong programa base sa Center alang sa pag-ayo ugrehabilitasyon sa mga kabataang seksuwal nga naabuso. Ang tumong maonga matabangan ang pagpa-alim sa mga samad sa pang-abuso ug pagpahimulos ug amumahon ang ilang kausaban gikan sa pagka biktima ngadto sa pagka mga kabataangsurvivors.

Ikaduhang Tsapter
BASEHANANG PILOSOPIKAL

Adunay upat ka mga dagkong *components* sa "Traumagenic Dynamics" (Finkelhor and Brouse, 1986) ingon nga mga resulta o epekto sa pang-abusong seksuwal:

1. *Traumatic Sexualization* – maoy una nga *traumagenic factor* nga nagtumbok sa usa ka bata nga na-introduced sa mga seksuwal nga kasinatian nga dili mahaum sa kausbawan. Kini nga mga kasinatian nakapakgang sa normal ughimsog nga kaugmaran sa seksuwalidad ug bisan sa paghusay sa indibiduwal sa umaabot nga pagkalakip sa dili hustong seksuwal. Pananglitan, ang mga kabataan kinsa naabusong seksuwal na, kasagaran agresibo ug dili husto magbuhat og seksuwal nga diskarte ngadto sa ubang hamtong ug mga bata. Sila ang kasagaran usab nga mabiktima sa laing bahin sa sunod nga kasinatian nila.
2. Pagbudhi– mao ang ikaduhang nakaingon nga magtumbok sa kakulang sa *sense of security* ug pagsalig nga moresulta kung ang usa ka tawo kinsa gisaligan ug gisandigan sa bata magsugod og pamintaha sa bata ug gamiton siya sa inabuso ug dili sensitibo nga pamaagi.
3. Pagkawalay Gahum ug Pagtangtang sa Gahum – ang ikatulo nga nakaingon nga magreflectog kabalaka, kahadlok, ug kamaluyahon nga mapalambo diha sa bata tungod sa dili pagpugong o paghunong sa sitwasyon nga adunay pang-abuso. Kini nga *traumagenic* nga epekto magadako o magataas kon ang aksyon nga makatagbaw unta dili buhaton sadihang ang bata magtaho sa pang-abuso.
4. *Stigmatization* – ikaupat nga nakaingon nga magtumbok sa negatibong mga konotasyon nga naaplikar sa indibiduwal kinsa seksuwal nga naabusong. Ang bata makaamgo ngakini dili madawat nga mahitabo diha sa publiko ug bation nga "dautan," sad-an ug kaulawan. Busa, ang bata kasagaran mobati'g kaguba sa kinabuhi ug adunay ubos kaayo nga pag-ila sa kaugalingon.

Ang *trauma* ug *stigma* makadalasa seksuwal nga naabusong ug gipahimudsan nga mga babayeng-kabataan pagtawag sa panginahanglan alang sa kapuy-annga gilain sa mga giabandona, pinasagdan nga mga kabataan ug mga

streetchildren diin ang *level* sa interbensiyong pagtabang sukwahi sa mga babayeng-kabataan.

Ang “Balay Kababayen-an” (Home for Girls)seryosong maghatag og temporaryong kapuy-an, pag-amuma, proteksyon, ug rehabilitasyon alang sa mga babayeng-kabataang nagpangedaron gikan pitohangtud 18 anyos nga seksuwal nga giabusohan. Ang Center maghatag og komprehensibong programa ug mga serbsiyo nga *gender sensitive*ug masalmuton sa pagkunhodsahataas nga resulta unya sa pag-abuso ug pagpahimulos sa bata.

Ikatulong Tsapter **BASEHANANG LEGAL**

Deklarasyonsa polisiya naghigut sa mga mosunod nga mga prinsipyo:

1. Republic Act No. 7610 nga giulohan og “An Act Providing for Stronger Deterrence and Special Protection Against Child Abuse, Exploitation and Discrimination” on 22 July1991, stat.
 - a. Ang Estado kinahanglan nga dili mobabag ingon nga nagrepresentar sa bata kung ang mga ginikanan, magbalantay, magtutudlo o tawo nga adunay *custody* sa batakinsa dili makahimo sa pagprotektar sa bata batok sa pang-abuso, pagpahimulos ug diskriminasyon o kun ang ginikanan, magbalantay, magtutudlo o tawo nga dunay pag-amuma ug pagbansay sa maong bata. (Sec. 2, Art. 1)
 - b. Maoy polisiya sa Estado sa pagprotektar ug parehabilitar sa mga kabataan nga sobra kaayo ang paghulga onameligro sa sirkumstansiya nga mo-epekto o maka-epekto sa ilang *survival*ug sa normal nga kalambuanga walasilay *control*. Matag paningkamot kinahanglan buhaton sa *pagpromote* sa kaayuhan sa mga kabataan aron panghingusgan ang ilang mga oportunidad alang sa usa ka mapuslanon ug malipayong kinabuhi.

sa balaod nga buhat-seksuwal ug mapahimudsanon nga paggamit sa mga kabataan alang sa pornograpiyang mga pasundayag ug mga materyales.

Article 36. Ang mga *State Parties* kinahanglan magprotektar sa bata batok sa tanang matang sa pagpahimulos nagdaotsa bisan unsa nga aspeto sa kaayuhan sa bata.

Ika-Upat Nga Tsapter

PAGHULAGWAY BAHIN SA CENTER

Ang “Balay Kababayan-an” sa DSWD sa unang bahin, usa ka *residential treatment facility* alang sa mga babayeng-kabataang nagpangedaron og pitohangtud ubos sa 18 anyos nga gipagawas gikan sa ilang mga pamilya resulta sa pang-abusong seksuwal ug mapahimudsanon ug nakustodiya na sa Estado. Ang mga kabataang kliyente sa “Balay” giduso sa Kapulisan, sa gobyerno ug sa mga dili mga panggobyernong kapunongan (NGO), mga lokal nga pangagamhanan, pamilya sa biktima o si bisan kinsang nagpakabanang lumulopyo.

Hinoon, sa pagsulpot sa mga panginahanglanon, ang Center magkonsiderar usab sa mga kabataan kinsa mga biktima sa nagkalain-laing matang sa pang-abuso sama sa pisikal ug sikolohikal ugang mga kabataan nga anaa sa kahimtang diin adunay armadong konplikto, mga biktima sa *child labor*, *child trafficking* ug mga kabataan nga adunay tulubagon sa balaod sa pagkaagi nga adunay kakulangan sa mga ahensya nga mag-atiman sakabataan sa rehiyon.

Ang “Balay” naghatag og mapadayunong batakang pagserbisyo pinaagi sa usa ka *workforce* sa mga *Social Workers*, mga *therapists*, mga magtutudlo, mga *houseparents* ug mgamedikong propesyonal kinsa maglakip sa mga kliyenteng kabataan sa pagmugna og maamumahong kalikopan diin ang pagsalig, pagtan-aw sa kaugalingon, ug kaahuyan magagamot ug makatubo. Ang komprehensibong programa sa pagkaayo ug rehabilitasyon nag-apil sa *psychotherapy* nga mga teknik pinaagi sa pormal ug dili pormal nga edukasyon, musika, sining, *animal interaction*, esprituhanon ug amatyur nga mga aktibidadis. Ang mga kabataang kliyente magpuyo sa “Balay” sulod sa tulo ka buwan hangtud sa usa ka tuig ug unom ka bulan sa dili pa ang mga batang kliyenteibalhin sa usa ka *group home* o

- c. Ang mga nasakitan kinahanglan nga gilayon ipahimutang ubos sa kustodiya sa DSWDsumala sa Executive Order 56, Series of 1986. Sa regular niini nga pulos, ang opisyal sa DSWD kinahanglang libre sa bisan unsang tulubagon nga administratibo, sibil, o kriminal. Ang *custody proceedings* kinahanglan nga sumala sa mga probisyon sa Presidential Decree No. 603 o ang "The Child and Youth Welfare Code". (Sec. 28, Art XI)
2. Ang R.A. 7610 nagmando usab sa pagmugna sa komprehensibong programa alang sa proteksyon sa mga kabataanbatok sa bisan unsang paagi sa pang-abuso nga makahatag kakuyaw sa pagpakabuhi sa bata ug sa iyang normal nga pag-uswag.
3. Ang Executive Order No. 56 Series of 1986 nga giulohan og "Authorizing the Ministry of Social Services and Development to Take Protective Custody of Child Prostitutes and Sexually Exploited Children and for other Purposes"(Paghatag Otoridad sa Ministry of Social Services and Developmentpagbuhat og Protective Custody sa mga batang Prostityut ug sa mga Kabataang Seksuwal nga Exploited ug sa Uban pang Katuyoan) gipamatud-an pag-usab sa pagpasar sa RA 7610.
4. Ang Pilipinas kabahin sa United Nations Convention on the Rights of the Child, adunay legal nga obligasyon sa pag-implementar sa mga mosunod nga mga probisyon alang sa pinasahing proteksyon:

Article 19a. Ang mga *State Parties* kinahanglang maghimo og sibo kaayo nga lehislatibo, administratibo, sosyal ug edukasyonal nga mga pamaagi sa pagprotektar sa bata gikan sa tanang matang sa pisikal o mental nga pagkabayolente, kadaot o pang-abuso, pasagad odanghag nga pag-ayo, pagpangdagmal o pagpahimulos lakip ang pang-abusong seksuwal samtang anaa ang bata sa pag-atiman sa ginikanan, legal nga mga magbalantay o sibisan kinsa nga adunay pag-atiman sa bata.

Article 34. Ang mga *State Parties*kinahanglan magprotektar sa bata gikan sa tanang matang sa seksuwal nga pagpahimulos ug pang-abusong seksuwal. Alang niining mga katuyoan, ang makadani sa bata sa pagbuhat og bisan unsa nga supak

foster family o kon sila andam na sa pagbalik sa ilang mga ginikanan, pinakaduol nga paryente o legal nga mga magbalantay.

- Pinakadakong Katuyoan:

Paghatag proteksyon ug rehabilitasyong mga pagserbisyo ngadto sa mga kabataang biktima sa pang-abusong seksuwal ug pagpahimulos aron sa pagpasilidad sa ilang sayo nga *recovery* ug *reintegration* ngadtosa ilang mga pamilya ug katilingban.

- Mga Pihong Katuyoan

1. Paghatag og temporaryong kapisilungan sa mga kabataan kinsa dili magpabilin sa ilang tagsatagsang mga panimalay tungod sa risiko o kakuyaw sa dugang pa unyang pang-abuso;
2. Pagdiagnose o pagsusi, paghatag og husto ug indibiduwal nga programang pag-ayo aron sa pag-adres sa mga problemang kabahin sa gawi;
3. Pakiglambigit sa partisipasyon sa bata sa iyang kaayuhan ug *recovery*;
4. Aron makalihok, bisan kanus-a, sa pamilya sa bata pagpartisipar sa desisyon alang sa pinakamaayong *alternative placement* human siya ipagawas gikan sa Center; ug
5. Paghatag sa bata og uban pang serbisyon makasuportar sama sa *skills training*, edukasyon, kapangitaan ug uban pa ingon nga preparasyon alang sa *reintegration* ngadto sa komunidad o katilingban.

- Tumong nga Kliyente:

Ang “Balay Kababayen-an” sa DSWD usa ka *residential facility* sa nahaunang bahin alang sa babayeng-kabataang nag-edad og pito ngadto sa dili pa mag-18 ka tuig ang pangedaron kinsa napahawa gikan sa ilang mga pamilya tungod sa pang-abusong seksuwal o pagpahimulos ug gikustodiya sa Estado.

Ang mga kliyenteng kabataan sa “Balay”, mga gipanduso gikan sa Kapulisan, gobyerno ug dili panggobyernong organisasyon (NGO) lokal nga pangagamhanan, pamilya sa mga biktima o nagpakabanang mga katawhan.

Ikalimang Tsapter

MGA GABAYAN SA PAGPADAGAN

A. KINATIBUK-ANG MGA POLISIYA

1. Ang “Balay Kababayen-an” kinahanglan magadawat alang sa *residential rehabilitations* sa mga naabuso o napahimudsan nga mga babayeng-kabataan kinsa ubos sa hulga o kun ang ilang pamilya dili makahimo paghatag og gikinahanglang proteksyon ug/o suportang emosyonal.
2. Ang mga kabataan kinsa nag-antos og *psychotic behaviour, bizarre perceptions*, ug/o uban pang dili maayo nga personalidad kinahanglan dili dawaton sa Center. Hinoon, ang bata kinahanglan iduso dayon ngadto sa *psychiatrist* o sa Center alang sa *mental health* sa sibong medical nga pag-ayo.
3. Ang mga kabataan kinsa mibiya sa Center nga walay pananghid mahimong dawaton pag-usab human sa *assessment* ug rekomendasyon sa Social Worker.
4. *Out-on-pass* mahimong mahatag sa bata nga nagkinahanglang motambong sa nagmasakitong sakop sa pamilya, pulaw o lubong sa sakop sa pamilya/paryente o sabisan unsang okasyong espesyal sa pamilya.
5. Ang oras sapagpamisita kinahanglan i-establisar uban sa mga giya nga kinahanglan estriktong sundon. Kung ang mga ginikanan walay ikagasto sa pagpamisita sa ilang bata sa “Balay”, ang *staff* ang kinahanglan adunay responsibilidad sa pagpasilidad sa pamisita ingon nga kini kabahin sa kinatibuk-ang programa sa pag-ayo alang sa bata.
6. Kutob sa mahimo, ang mga ginikanan/paryente kinahanglan malakip, kinahanglan aktibong mahimong kabahin sa kaayuhan sa batang biktima. Kinahanglan sila dasigon bisan kausa langsa usa ka bulan sa pagbisita sa bata.

7. Ang pagbiya sa Center nga walay pagtugot kinahanglan ipaubos sa *disciplinary action*.
8. Ang mga donasyong gihatag alang sa "Balay" kinahanglan marekord gayudug gireport sa Rehiyonal nga Buhatan.
9. Ang tanang *personnel*, sa walay pag-ila sa posisyon ug *employment status* kinahanglan dili magdawat og bisan unsang gasa gikan sa potensiyal nga mga kliyente, mga residente ug uban pang mga importanteng katawhan may kalabutan sa prosesong pagtabang. Ang mga gasa mahimong ihatag bisan unsa basta dili lang kuwarta ngadto sa *personnel*, mga babayeng-kabataan nga mga residente ug mahinungdanong mga tawo tungod sa mga maayong buhat nga makatabang sa pag-alim ilabi na sa mga babayeng-kabataan.
10. Ang Social Worker nga *on-duty* kinahanglan responsable sa pagtudlo, pag-andam ug pag-uban sa babayeng-kabataan sa iyang pagtambong sa korte o hukmananug uban pang kinahanglanong mga aktibidades gawas sa "Balay."
11. Ang taho sa mga aksidente/kamatayon o bisan unsanginsedente sulod sa "Balay" kinahanglan ireport sulod sa usa ka oras ngadto sa Pangulo sa "Balay", kinsa opisyal nga magpahibalo sa Field Director sulod sa 24 oras gikan sa pagdawat sa report.
12. Sa pagtudlo og disiplina, ang *corporal punishment* kinahanglan dili mapanaog batok sa bata. Ang social worker nga *in-charge* o *houseparent* kinahanglan responsable sa paghisgut sa maong butang uban sa bata kinsa nakalapas o nakasala pinaagi sa grupong paghisgut-hisgot.
13. Ang tanang reklamo ug impormasyon sa bisan kinsang nasayop ngastaff sa Center batoksa ilang mga kliyente kinahanglan tagdon sumala sa mga Administrative Orders, mga giya, mga patakaran. Kini mao ang rasonableng mga patakaran sa buhatan nga naglakip sa *vacation leave* nga i-file lima ka adlaw sa dili pa ang *schedule sa leave*.

14. Tanang kaso kinahanglan gunitan uban sa hugot o estriktong pagkatinago. Ang mga pagpamisitang buhaton sa mga tinun-an/mga grupo o bisan pa niadtong mga interesadong mohimo og mga pagtoon/*researches* kinahanglan aprubahan pa sa Direktor.
15. Ang mga sakop sa *staff* sa "Balay" kinahanglan motrabaho ingon nga *team* sa pag-implementar sa pag-ayoug programa sa rehabilitasyon. Ang mga paghisgut-hisgut kabahin sa pag-ayo sa mga kabataang kliyente sa "Balay" kinahanglan pagabuhaton diha sa komperensya sa kaso nga gisubli bisan makausa matag semana.
16. Ang labaw sa "Balay" kinahanglan magmugna og *supervisory conference* uban sa tanang *staff* kausa sa usa ka buan.
17. Ang makuti ug kinatibuk-ang pagplano kinahanglan buhaton sa dili pa ang bata ipagawas gikan sa "Balay". Kini aron sa pagseguro nga ang sibo nga mapadayunong mga serbisyo mahatag ngadto sa bata ug sa iyang pamilya pinaagi sa *coordination support services* uban sa nagpakabanang buhatan sa Social Welfare sa siyudad o munisipyo.

a. Kriterya sa Pagdawat

Ang "Balay" kinahanglan modawat sa mga mosunod nga mga kaso sa kabataan:

Ang mga babayeng-kabataang nagpanuigon og pito ngadto ubos sa 18, kinsa nahimong mga bikima sa pang-abuso/pag-atake, pagpahimulos, pagsamok, ug makihilawason nga buhat nga gihinganlan ubos sa *implementing rules and regulations* sa RA 7610:

- 1) "Giabuso-seksuwal"
- 2) "Mga Biktima sapagbinastos"
- 3) "Gipahimudsannga mga Kabataan"
- 4) Mga kaso nga nahimutang sa risiko

b. Mga Paagi sa Pagdawat

Ang papel ug presensya sa Social Worker krusyal sa pagdawat sa bata sulod sa Center alangsa rehabilitasyon. Ang Social Worker kinahanglan mobuhat sa mga mosunod:

- 1) Sa panahon sa pagdawat, magseguro nga ang bata giabi-abi, maayong pagkaatiman, ug komportable.
- 2) Buhaton ang *Admission Slip* ug hisgutan ang sulod niini ngadto sa mga ginikanan o sa nagrefer. (Tan-awa ang Appendix A).Kung mouyonsila sasulod, papirmahan sila. Sa laing bahin, ang kagustohan sa bata sa pagpuyo sa "Balay"kinahanglan segurohon.
- 3) Buhaton ang *Intake Sheet*. (Tan-awa ang Appendix B). Magkuha og importanteng impormasyon gikan sa nagrefer sama sa ilang mga obserbasyon sa bata nga dilimakita sa *Social Case Study Report* nga nasubmitar sa C/MSWDO o SWO II. Kuhaon ilang seryong pagbuhat ug paghilakip sa pag-ayo sa menor de edad ilabi na sa regular nga mga pagbisita sa Center ug ilang pagtambong/partisipasyon sa *family therapy session*.
- 4) Dalhon ang *Admission Slip* alang sa pirma sa labaw sa Center. Ang pinirmahang *Admission Slip* magsilbing pagpamatuod sa pagdawat ug kopyasa maong *slip* kinahanglan ihatag usab sa mga ginikanan/*referring party*.
- 5) Ang Social Worker uban sa *houseparent* kinahanglan magsusi sa mga kabtangan sa bata ug buhatan kini og imbentaryo. Mga bililhon nga mga himan o kabtangan sa bata nga makit-an kinahanglan isurender o itugyan sa labaw sa "Balay" alang sa pagtipig.
- 6) Ang bag-ong nadawat nga bata kinahanglan tagaan og igong sapot, gamit sa kasilyas, sapin sa tiil, ug uban pa.
- 7) Ang Social Workerkinahanglan mag-orient sa bag-ong nadawat nga bata kabahin sa "Balay" ug ipaila-ila ang maong bata ngadto sa *staff* ug mga residente.
- 8) I-endorso ang bata ngadto sa *Houseparent on duty*. Ang *houseparent* kinahanglan masuhito sa disposisyon sa bata mangon man usab sa *case background* aron masabtan sa *Houseparent* ang gawi sa bata ug maayo nga pag-interact sa bata.

9) Isubmitar gilayon ang bata alang sa *physical examination* ug *pre-natal check-up* kun mabdos man ugaling ang bata. Kon ang pagdawat mahitabo sa kagabhion, ang *physical examination* kinahanglan gilayon sa pagkabuntag.

10) Ang *medical records* sa bata kinahanglan huptan o hipuson uban sa *strict confidentiality*. Kung ang bata nasuspetsahang positibo sa HIV o adunay mga simtomas sa HIV, ang Social Worker/Officer In-charge kinahanglang ipaubos sa *strict compliance* sa polisiya ug mga giya sa DSWD HIV/AIDS testing. (A.O. 159 Series of 2002, Guidelines on HIV/AIDS testing of Children under Care and Custody of DSWD).

C. Oryentasyon alang sa Center

Ang Social Worker ug ang *houseparent* kinahanglan mag-orient sa bata sa mga pasilidades sa Center, mga pamalaod ug pasabton ang bata sa mga mosunod:

- 1) Ipasabot sa bata nga makadawat siya og ginikanang pag-amuma, gugma ug pagtagad gikan sa mga *staff*. Nga ang mga *houseparents* kinahanglan nga maoy iyang haliling mga ginikanan sa panahon nga magpuyo siya sa "Panimalay" ug nga ang mga kauban niya sa pagpuyo kinahanglan magtratar kaniya uban sa respeto sama nga silaiyang kaugalingong mga kaigsoonan.
- 2) Pasabton ang bata nga nahimutang siya sa Center alang sa *protective custody* ug tagaan siya og *psycho-social support*, pag-ayoug rehabilitasyon kon gikinahanglan. Kini ngamga interbensyon makatabangsa iyang pagrecover gikan sa *trauma* resulta sa iyang nasinating pagpang-abuso ug pagpahimulos.
- 3) Ipasabot sa bata ang importansiya sa iyang kooperasyon sa *rehabilitation process*.
- 4) Hisgutan uban sa bata ang pagkakinahanglanon sa pagbaton og maayong relasyon uban sa *staff* ug uban pang mga bata alang sa maayong rehabilitasyon ug *recovery* alang sa tanang residente sulod sa Center.

- 5) Ang mga patakaran kinahanglang hisgutan uban sa bata:
 - a) Kinahanglan ang bata magpartisipar sa inadlawng buluhaton.
 - b) Ang Social Workerkinahanglan sa kanunay motabang sa mga panahon nga adunay bisita ang bata.
 - c) Ang bata kinahanglan morespeto sa mga pasilidades ug ekipo sa Center.
 - d) Ang bata kinahanglan motabang sa pagmintenar sa kahinlo ug sanitasyonsa Center.
 - e) Motabangang maong bata sa pagdaginot sa kuryente ug tubig.
- 6) Ang *houseparent* kinahanglan mag-*orient* sa bata kabahin sa *physical set-up* sa Center apil na angpaggamit sa nagkalainlaing pasilidades. Ang bata kinahanglan matudloan sa hustong paggamit sa kaliguanan, kasilyas, mga sugang dagitab, mga ceiling fans, ubp.
- 7) Kun ang pagdawat sa bata mahitabo sa kagabhion, ang bata kinahanglan maayo ang pagabi-abi ug maayo usab ang pagkaatiman. Ang iyang mga kinahanglanon sa panahon sa pagdawat kinahanglan mahatag aron bation niya ang pagkakomportable. Ang tanang nasangpit ngamga pamaagi kinahanglan buhaton gilayon sa pagkabuntag, human sa sibong pagtunol sa maong bata ngadto sa Social Worker nga nagduty.

Kini nagdala sa probisyon sa espesyal nga mga pagserbisiyong sosyal aron sa pagpasilidad sa *psychological recovery and social integration* sa mga kabataang biktima sa pang-abusong seksuwal ug pagpahimulos.

D. Pagpamisita sa mga Kabataan

- 1) Ang Sabado ug Domingo mao ang mag adlawng ipamisita sa mga ginikanan ug kaparyentehan sa mga kabataan.
- 2) Walay mga bisita/kaparyentehan nga tagdon panahon sa kagabhion.
- 3) Ang bata kinahanglan pangayoan sa iyang pag-ila mismo sa iyang mga paryente nga mobisita kaniya sa Center. Ang dili ilhon sa bata dili gayud tugotang makaduaw.

- 4) Ang mga bisita matagad lamang didto sa lawak dawatanan ug dili gayud tugotan sa pagsulod salaing mga lawak sulod sa "Balay".
- 5) Walay bisita/kaparyentehan sa mga kabataan nga tugotan sa pagkatulog sulod sa Center. Kadtong gikan sa halayong mga dapit kinahanglan maghimo og espesyal ngakasabutan sa pinakaduol nga dormitory o kapuyan.
- 6) Kadtong mga kabataan nga biktima sa *incest* (seksuwal nga buhat tali sa kapamilya), nga mouyon sa maong pagbisita, tugotan sa pagbisitang adunay pagbantay sa mga kaparyentehan. Kini aron sa pagseguro nga walay naghinubrang impluwensiya sa maong bata kansang kaso gipug-an alang sa imbestigasyon o pagdungog.
- 7) Ang mga bisita/mga paryente sa kabataan kinahanglan makapresentar og surat gikan sa nagduso nga Social Worker alang sa pag-ila ilabi na kadtong mga paryente ngawala pa maila sa Staff.
- 8) Kinahanglan nga ayuhon sa pagsala ang mga bisita. Ang gwardiya kinahanglan magpahibalo una sa hingtungdang empleyado kinsa gusto nila pakigkitaan. Ang mga personal nga bag o bitbit nga bag sa mga bisitakinahanglan gyud nga masusi og maayo sa gwardiya aron maseguro ang kaluwasan ug proteksyon sa mga kabataan.
- 9) Ang mga bisita kinahanglan nga magrehistro sa ilang mga ngalan sa mga *logbook*.
- E. Espesyal nga mga Okasyon, *Field Trips*
 - 1) Kinahanglan adunay pagsaulog sa mga espesyal nga mga okasyon sa "Balay" sama sa mga adlawng natawhan, mga anibersaryo, mga *holidays*, ug uban pa.
 - 2) Ang pagsaulog sa mga adlawng natawhan kinahanglan saulogon matag bulan sumala kon kinsa angay nga saulogan.

- 3) Ang mga pinasahing aktibidades nga nagkinahanglan og kasaulogan gawas sa "Balay" sama sa *field trips*, mga ekskursiyon, mga *tour* kinahanglan ipaubos sa pag-apruba sa Direktor.
- 4) Kadtong mga kabataang adunay mga hulga ilabi na kung temporaryo silang gikomitar sa DSWD alang sa mapanalipurong kustodiya kinahanglang tugotan sa pag-apil sa *field trips* ug uban pang mga aktibidades gawas sa "Balay" basta maseguro ang seguridad sa bata. Kadtong mga kasonga adunay mga orden sa pagkomitar kinahanglan adunay panugot sa korte.
- 5) Limitado lamang ang paggawas gikan sa Center ug gikinahanglan ang pagtugot gikan sa laabw sa Center. Kinahanglan nga adunay *Out-on Pass* nga himoon ug adunay pagtugot nga segurohon alang sa labawng Social Worker (Tan-awa ang Appendix C)
- 6) Kinahanglan nga andamon ang kasabutan tali sa mga ginikanan/mga paryente, ang bata ugang social worker kabahin sa hangyong *Out on Pass* sa bata (Tan-awa ang Appendix D).

F. Pagbiya nga Walay Pagtugot

Kon ang mga residente mobiya sa Center nga walay panugot ang mga mosunod maoy buhaton:

- 1) Ang Social Worker, *Houseparents* nga anaa sa dyuti lakip ang gwardiya kinahanglang maghimog hingpit nga pagsubay sa bata sa sulod ug gawas sa "Balay".
- 2) Ang opisyal nga anaa sa dyuti kinahanglan magtaho gilayon sa insedente sa pinakaduol nga buhatan sa Pulis (PNP) ug segurohon ang insedente matala sa *blotter*. Ang kopya sa mga record sa "Balay" gikinahanglang mabatunan.
- 3) Andamon ang *Incident Report* ug ilambigit ang aksyon nga nahimo alang sa pagsubmitar sulod sa usa kaoras lamang ngadto sa Labaw. Ang Labaw usab kinahanglan magreport sa insedente sulod sa 24 oras ngadto sa hintungdang rehiyonal nga buhatan (Lantawa ang Appendix G).

- 4) Gilayon kontakon o padalhan og sulat ang mga ginikanan/magbalantay ugang hingtundang City/Municipal Social Welfare Officer sa pagpahibalo kanila sa insedente. Kinahanglang hangyoon usab sila sa pagbalik sa bata sa Center kun ugaling nakauli man ang bata sa ilang panimalay.
- 5) Ang gwardiya kinahanglang magtala sa insedente sa ilang *logbook*.
- 6) Pahibaloon ang nagduso ugang korte (kon ugaling aduna nay kaso diin ang bata mibiya nga walay panugot).
- 7) Ang labaw sa Center kinahanglan maghimo og hingpit nga pagimbestigar sa insedente ug isubmitar ang mga lakang gihimo ug mga rekomendasyon ngadto sa Buhatang Rehiyonal.

G. Pagbalik ug Pagdawat og Usab sa mga Kabataan

- 1) Ang mga kabataan nga mibiya nga walay pagtugot gikan sa "Balay" mahimong dawaton pag-usab human sa *assessment* ug rekomendasyon sa Social Worker. Ang bata kinahanglan ubanan sa iyang mga ginikanan o paryente.
- 2) Ang Social Worker ugang staff nga nagdawat kinahanglang mag interbyu ug mag-*assess* sa mga hinungdan ug detalye sa pagbiya nga walay panugot.
- 3) Ipasilidad ang pagdawat base sa naandang mga paagi.

H. Pagdawat ug Paghatag mga Gasa/Donasyon

- 1) Ang nadawat nga mga donasyon, *cash* man o bisan unsa, kinahanglan mahatagan og hustong *Acknowledgment Receipt* sa nagkustodiya sa kabtangan/sa Social Worker nga anaa sa dyuti/nagdyuti nga pangulo o uban pang responsableng Staff nga maoy nakadawat sa donasyon o kinsa sa panahon sa iyang dyuti nadawatan ang maong donasyon.

- 2) Ang tanang donasyon nga gihatag sa “Balay” kinahanglan matali gyud og maayo. Tanang trabahante bisan unsa man ang posisyon o estado sa iyang pagka-employado, kinahanglan dili magdawat bisanunsa nga mga gasa gikan sa mga kliyente, mga residente ug uban pang mga mahinungdanonnga mga tawo nga ngatabang. Hinoon, ang mga bisan unsang gasa nga dili kwarta mahimong ihatag sa mga residente ug mahinungdanonnga mga tawo niining mga mosunod nga sirkumtansiya:
 - a) Mga agdlawng natawhan
 - b) Mga anibersaryo
 - c) Ingon nga insentibo o premyo, e.g. sa gidaug nga kompetisyon/sangka
 - d) Mga gisaulog nga mga *holidays* e.g. Krismas, Bag-ong Tuig, ubp. Niining bahina, ang mga residente ug mga mahinungdanong mga tawokinahanglan hatagan sa mga gasa nga walay diskriminasyon
- 3) Ang mga donasyon kinahanglan marekord, maatiman ug maapud-apod nga maayo. Ang talaan sa mga donasyon nga nadawat ug naapud-apod/nagamit kinahanglan *periodically* masubmitar ngadto sa Rehiyonal nga Buhatan alang sa hustong pag-accounting sa gikan sa gawas nga mga kahinguhaan.
 - I. Pag-ubay sa ga kliyente/pagtambong sa mga pagdungog sa Korte
 - 1) Ang Social Worker kinahanglan respnsable sa pag-andam ug pag-ubay sa bata sa iyang pagtambong sa korte
 - 2) Kinahanglan buhaton ang pagtudlo sa mga detalye sa proseso sa Korte aron ang bata maandam sa panahon sa mga pagdungog didto sa korte.
 - 3) Ang Social Worker kinahanglan mopamatuod kon kinahanglanon sa korte.
 - 4) Ang Social Worker sa “Balay” kinahanglan mokoordinar sa City/Municipal Social Welfare Officer alang sa pagmonitor sa dagan sa kaso sa ilang dapit.
 - 5) Ang Social Worker sa lokal nga pangagamhanan kinahanglan dasigon sa pag-uban sa bata sa mga pagdungog sa korte.

J. Ang mga panagtagbo o meting katilingbanon kinahanglan buhaton tali sa mga nga-dyuti nga Staff ug mga residente kausa sa usa ka semana. Kini nga panagtagbo o meting kinahanglan maghigut sa mga mosunod:

- 1) Mga problemang natagbuan sulod sa semana
- 2) Mga isyu ug mga kalabutan
- 3) Mga pahinumdom sa mga balaod sa "Balay"
- 4) Uban pang mga butang nga kinahanglan hisgutan

Gilauman nga ang tanang residente mo partisipar sa mga panagtagbo o meting. Ang Social Worker kinahanglan moimposar sa importante kaayo nga pagkuha sa mga ngalan sa nagtambong nga mga residente.

K. Mga Pag-kontrol

Ang mga kontrol kinahanglanon sa mga kabataan sa bisan unsang higayon nga posibleng magkalainlain sumala sa edad, lebel sa pagkahamtong, kinaiyahan sa nasamok nga gawi, ang ilang tagsatagsa ka grupo, kinahanglan ihatagpinaagi sa mosunod:

- 1) Plano ug kahapsay sa mga pasilidad
- 2) Organisasyon sa inadlawng programa sa pagpuyo
- 3) Klarong delegasyon ngadto sa Staff sa nakitang mga responsibilidad sa mga hamtong
- 4) Ang utlanan niadtong mga dapit diinang mga kabataan makahimo o libreng makahimo sa ilang mga desisyon

Ang mga kabataan nagkinahanglan og mga kontrol ingon nga importante nga elemento alang sa paglambo ug pag-ayo.

L. Disiplina

Ang pagtudlo sa disiplina kinahanglan isipon ingon nga prosesong edukasyonal diin ang mga hamtong motabang sa bata nga makasinat magpuyo nga mag-uyon uban sa madawatong panig-ingnan sa makidaitong gawi, ug sa pagbuhat niinipinaagi sa malambuon pagkab-ot o pag-aplikar sa iyang kaugalingong pagpugong, imbes sa gikan sa gawas nga mga kabug-aton.

M. Mga Reklamo sa mga Nasayop nga Staff

- 1) Ang mga *staff* dili tugotang mopasakit o mokasaba sa bisan unsang paagisa pag-abuso sa tanang bata.
- 2) Ang *Grievance Committee* sa “Balay” kinahanglan maghimo og imbestigasyon ni bisan kinsa nga *staff* nga nahibaw-ang mipasakit o mihimo sainabusong pagkasaba sa bisan kinsa sa kabataan. Kutob sa mahimo, ang maong *staff* kinahanglang maghimo og sinulat nga *report* kabahin niini.
- 3) Ang bata nga nahibaw-ang gipasakitan kinahanglan magsubmitaralang sa *medico-legal* ngadto sa *staff* o bisan kinsa nga responsableng *staff* nga nadestino sa Labawng Social Worker o sa nagdyuti nga pangulo sulod sa 24 oras.
- 4) Ang bata maghimo og pagsugid o sulat-taho (agad saiyang mahimo) ngadto sa natungdang Social Worker or EOD ug panotaryohan ang sugid o sumbong sa bata.
- 5) Ang hingtungdang Social Worker o EOD kinahanglan magtunol sa sugido sumbong sa bata uban sa iyang kaugalingong report kabahin sa insedente ngadto sa Pangulong Social Worker.
- 6) Ang Pangulong Social Worker mag-andam ug magtunol saiyang report ngadto sa Buhatang Rehiyonal sulod sa duha ngadto sa tulo ka adlaw.

N. Ang Pagkatinago

Ang tanang mga kaso kinahanglang unitan uban sa hugot nga pagkatinago. Ang mga pagbisita sa mga tinun-an/mga grupo ingon man niadtong mga interesado nga mohimo og pagtoon/mga pagdukidukikinhanglan adunay pag-apruba sa Direktor. Mga hangyo sapagbisita sa “Balay” ug interbyu sa mga sakop sa *staff* ug mga residente kinahanglan pinaagisa sulat nga giadres ngadto sa Direktor nga adunay pagklaro sa katuyoan sa pagbisita. Ang mga kamera ug uban pang mga *recording devices* dili pagatugotan panahon sa pagbisita.

B. MGA PROGRAMA UG MGA SERBISYO

Ang mga programa ug mga serbisyo nga mahatag sa “Balay” naglakip sa mga mosunod:

1. Pagtambag

Ang Pagtambag usa ka sunod-sunodnga mga interbyung pagabuhaton sa Social Worker aron sa pagtabang sa pagpagawas o sa pagresolba sa katilingbanon opersonal nga mga problema sa kabataang mga kliyente. Ang pagtambag usa ka relasyong pagtinabangay tali sa Mananambag ug sa bata. Kini nagalakip sa aktibong partisipasyon sa Mananambag ug bata diin ang mgaproblema masusi ug mahisgut-hisgutan alang sa mga solusyon.

Kini nga mga paningkamot kinahanglan magatumong sa pagpalig-on sa positibong batasan sa bata nga makab-ot sa *emotional equilibrium* aron makahimo og mga makaayo nga mga desisyon ug makabaton sa kausaban sa pagbuntog sa mga kalisdanan nga natagbuan sa bata.

Ang pagtambag nga grupo mahimo usab nga maaplikar sa pag-adres sa mga problema sa mga kabataan. Kini nagpakunhod sa *sense of isolation* sa bata ug magdasig sa mga partisipante sa paghisgut sa mgahunahuna ug pagbati uban sa mga kauban kinsa nag-ambitay sa kahiusahan. Ang mga membro maghatag ug magdawat usab og suportang emosyonal, mag-ila ug magtrabaho sa kaugalingong tumong, ug magkonprontahi sa matag usa ka batasang makabiktima sa kaugalingon ug paglimod, samtang magdasig sa pagsalig ug pag-usbaw sa relasyon sa managkauban.

a. Mga Teknik sa Pagtambag

- 1) Pag-establisar og relasyon uban sa bata
- 2) Ang ka epektibo sa teknik sa pagtambag alang sa usa ka bata mahimong dili epektibo sa ubang mga kabataan.
- 3) Daghang mga kabataan dili mosanong sa “*talking therapy*” sa nagkadaiyang mga rason.
- 4) Ang mga kabataan mahimong dili magbaton og kognitibong kalambuan aron maka pahayag sa mga kalabutan o mahimong wala madasig o matugotan sa pagpahayag sa ilang gibati ug pag-ila sa ilang kinaiyahan.
- 5) Ang mga kabataan mahimong walay kasinatian sa usa ka hamtong nga tinood nga maminaw kanila ug tungod niini mahimong mo *react initially* uban sa pagduda o pagsupak.

- 6) Daghang mga kabataan mopili sa estraktura sa proseso sa pagtambag (Tan-awa ang Unang Bahin sa *Appendices*)

2. Mga Serbisyon Sikolohikal/*Psychiatric*

Kung ang mga kabataan magpakita og mga problemang sikolohikal o *psychiatric*, ang probisyon sa sikolohikal nga ebalwasyon sa matag bata usa ka *basic components* sa pagdumala sa kaso alang sa lisud dumalaon nga mga kaso. Kinahanglan maglakip sa halawom nga mga pag-assess ug ebalwasyon sa personalidad sa bata ug batasan gamit ang sikolohikal nga ebalwasyon ug pagsulay. Ang mga resultamakatabang sa Social Worker sa pagpausbaw og mga plano sa pag-ayo alang sa bata.

3. Inadlawng Buluhaton ug regular nga mga eskedyul sa mga Kabataan Ang

inadlawng programa kinahanglang planado sa paghatag ug makanunayon, maayong pagkagama, apan mausab nga tigbalayon alang sa inadlawng pagpuyo ug kinahanglang subayon panagsa ug usbon sumala sa pag-usab-usabsa panginahanglanon sa matag bata o sa mga grupo.

Ang mga naandang mga buluhaton sa pagmata sa buntag ug paghigda kinahanglang planado sa pagtugot sa mga kabataan aron dunay igong katulog o makapahulay ug kinahanglang adaptahon sa edad, kondisyong pisikal, particular nga mga *characteristics*, mga problema ug mga eskedyul sa tunghaan sa mga kabataan sa matag grupo.

Ang mga patakaran sa kinaugalingong kahinlo ug pagkalagalam nga may kalabotan sa pagkaligo, pagsipilyo sa ngipon, pag-atiman sa buhok ug kuko, pangasilyas kinahanglang idasig aron ang mga kabataan makapalambo sa mga naandan nga makapromot sa kaayuhan sama sa maayong paggalam, ug hinlo ingon nga akseptadong naandan ug maayo nga kasinatian.

Ang pangsinina kinahanglang mahatag sa paagi nga makatabang sa paglambo sa kinaugalingong pagtan-aw ug sa personal nga *sense of*

responsibility sa bata. Ang paninina makatabang sa bata sa iyang pagbati sa pagka adunay pulos ug dunay dignidad.

- a. Ang eskedyul sa Inadlaw, Senemana ug Binuwang Kalihukan sa mga Kabataan

Ang inadlawng kalihukan sa mga kabataan kinahanglan may kinaiyang makaayo ug dunay pulos alang sa rehabilitasyon sa bata samtanganaa siya sulod sa “Balay”. Ang mga *Houseparents/Social Workers* kinahanglang makapaneguro sa partisipasyon sa matag bata sa tanan niining mga kalihukan. Ang ilang mga gawi ugpartisipasyon kinahanglan ayuhon sa pagbantay. Ang *Houseparent* kinahanglan gilayon magpahibalo sa *Social Worker* sa bisan unsang dili maayong kinaiyahan sabata nga makita samtang magsulay sa mga aktibidades nga may estraktura.

Matag bata kinahanglan tagaan matag adlaw o matag semana ug buluhaton sumala sa iyang edad, kabaskog, interes, abilidad, ug pagkaandam, aron makit-an siya og mga responsibilidad ug matagbaw gikan sa iyang pag-apil sa trabaho nga buhaton.

Ang mosunod kinahanglan maoy inadlawng eskedyul sa mga kabataan:

SCHEDULE OF ACTIVITIES OF THE RESIDENTS

Time	Sunday	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday
4:30-5:00AM	Waking up,Good grooming,Fixing of Beds,preparation for breakfast	Waking up,Good grooming,Fixing of Beds,preparation for breakfast	Waking up,Good grooming,Fixing of Beds,preparation for breakfast	Waking up,Good grooming,Fixing of Beds,preparation for breakfast	Waking up,Good grooming,Fixing of Beds,preparation for breakfast	Waking up,Good grooming,Fixing of Beds,preparation for breakfast	Waking up,Good grooming,Fixing of Beds,preparation for breakfast

5:00- 5:30AM	Personal Hygiene	Personal Hygiene	Personal hygiene	Personal hygiene	Personal hygiene	Personal hygiene	Personal hygiene
5:30- 6:00AM	Exercise Angelus	Exercise Angelus	Exercise Angelus	Exercise Angelus	Exercise Angelus	Exercise Angelus	Exercise Angelus
6:00- 8:00 AM	Breakfast Individual Household Assignment	Breakfast Individual Household Assignments	Breakfast Individual Household Assignment	Breakfast Individual Household Assignment	Breakfast Individual Household Assignment	Breakfast Individual General Cleaning	Breakfast Individual Household assignment
8:00 - 8:30 AM	Spiritual Enhancement Character of the Week	Spiritual Enhancement	ALS	Spiritual Enhancement	Spiritual Enhancement	General Cleaning	Laundry Time
8:30 - 9:00 AM	Food Preparation HP Session	Food Preparation HP Session	ALS	Food Preparation HP Session	Food Preparation HP Session	General Cleaning	Laundry Time
9:00 - 11:00 AM	Skills Training	Group Session w/ Social Worker	ALS	Skills Training	Skills Training	General Cleaning	Therapeutic Community
11:00 - 11:30 AM	Lunch	Lunch	Lunch	Lunch	Lunch	Lunch	Lunch
11:30 - 12:00 PM	Household chores	Household Chores	Household Chores	Household Chores	Household Chores	Household Chores	Household Chores
12:30 - 2:00 PM	Nap Time	Nap Time	ALS	Nap Time	Nap Time	Nap Time	Nap Time
2:00 - 2:30PM	Snack Time	Snack Time	Snack Time ALS	Snack Time	Snack Time	Snack Time	Snack Time
2:30 - 3:30PM	Skills Training	Fixing Lockers	ALS	Skills Training	Skills Training	Fixing Lockers	Health Session
3:30 - 5:00PM	Gardening Food Preparation	Gardening Food Preparation	ALS	Outdoor Activities Food Preparation	Gardening Food Preparation	Outdoor Activities Food Preparation	Gardening Food Preparation
5:00 - 5:30 PM	Personal Hygiene	Personal Hygiene	Personal Hygiene	Personal Hygiene	Personal Hygiene	Personal Hygiene	Personal Hygiene
5:30 - 6:00	Angelus	Angelus	Angelus	Angelus	Angelus	Angelus	Angelus

6:00 - 6:30PM	Dinner	Dinner	Dinner	Dinner	Dinner	Dinner	Dinner
6:30 - 7:00PM	Household Chores	Household Chores	Household Chores	Household Chores	Household Chores	Household Chores	Household Chores
7:00- 8:30PM	Tutorial	Tutorial	Tutorial	Tutorial	TV Viewing	TV Viewing	Tutorial
8:30PM- 4:30AM	Bedtime	Bedtime	Bedtime	Bedtime	Bedtime	Bedtime	Bedtime

b. Ang pagsuperbisar sa mga kabataan ugang Eskedyul sa Pagdyutisamga *Houseparents/Social Workers*

Kinahanglan adunay duha ka mga *Houseparents* nga magdyuti matag rotisyon, lima ka adlaw kada semana. Matag *Houseparent* kinahanglan adunay duha ka adlaw nga pahulay matag semana. Ang mosunod mao ang girekomendar nga rotisyon sa trabaho:

6:00 A.M. - 2:00 P.M.
2:00 P.M. - 10:00 P.M.
10:00 P.M. - 6:00 A.M.

Sa mga *rural* nga dapit diin ang “Balay” nahimutang, ang pagka-anaa sa transportasyon kinahanglan ikonsiderar sa pagbuhat sa mga eskedyul sa mga dyuti.

- 1) Ang mga Social Workers kinahanglan moalagad og tibook nga dyuti sa “Balay” sumala sa pagsabot sa hintungdang *staff* diha sa konsultasyon uban sa HRMO. Ang SWO II kinahanglan responsable sa pag-andam sa binulang eskedyul sa mga Social Workersa ubos sa pag-apruba sa Labang Social Worker.
- 2) Tali sa mga Social Workers, kinahanglan adunay idestino nga nagdyuti nga opisyal sa mga adlawng Sabado, Domingo, ug mga *Holidays*. Kinahanglan tagaan sila og duha ka adlawng pahulay. Ang schedule kinahanglan andamon sa Social Welfare Officer III ubos sa pag-apruba sa Pangulong Social Worker.

- 3) Ang Pangulong Social Worker gilaumang mobisita/magmonitor sa "Balay" bisan unsang orasa panahonsa mga tapos-semana/holidays sapagseguro nga ang mga aktibidades sa Center anaa sa normal nga kahimtang ug gilayong makatubag sa bisan unsang dili maayo nga insedente.
- 4) Kung ang mga *Houseparents* ug Social Workers dilimakareport panahon sa ilang na-eskedyul nga dyutitungod sa dili malikayang panghitabo, kinahanglan adunay mapadala nga sulat-pahibalo ngadto sa Pangulong Social Worker sa di pa ang pagpalta. Kung tungod kay nasakit kinahanglan mangita og paagi nga mapahibalo ang Center.
- 5) Ang mga *Houseparents* ug Sosial Workers gikinahanglan motaho sa Center 30 minutos sadili pa ang eskedyul sa dyuti aron aduna pay igong panahon sa pagduso.
- 6) Sa dili pa ang pagduso ngadto sunod nga puli, buhaton ang pag-ihap sa mga kabataan ubos sailang pagbantay. Ang moabutaynga mo-dyuti nga staff kinahanglan magseguro nga ang tanang mga kabataan maayo nga pagka ihap lakip na ang pahamatngon sa impormasyon kabahin sa mga problemang natagbuan sa mogawasay na nga staff.

4. Mga Serbisyon Edukasyonal

Ang edukasyon kinahanglan lakip gayud sa *group living program* ug sa kinatibuk-ang plano sa matag bata. Ang paghatag og mga oportunidad usalang sa mapadayunong edukasyon sa mga kabataan pinaagi sa pormal o dili pormal nga edukasyon kinahanglan sa pagtinambayayongay uban sa Department of Education ug mga non-government organizations nga naghatag sa maong mga serbisyo.

- a. Atendans sa Tunghaan. Matag bata kinahanglan matabangan sa pagseguro sa labingdako nga edukasyong pormal diin mahimo niya, ug matagaan sa pinakapaborabling kondisyon diin madawat niya.
- b. Paggamit sa mga Tunghaan sa Komunidad. Bisan kinsa nga bata nga makahimo sa pag-apil sa tunghaan sa komunidad ug makatagbo

sapanag-ingnang kahimuankinhanahamglan matagaan sa oportunidad sa pagbuhat niini. Ang taho sa kalambuan, positibo ug negatibong kinaiyahan, relasyon sa mga kauban sa klase, magtutudlo/mga tigbansay kinahanglan preparado. (Tan-awa ang Appendix H).

5. Pagkaon, Nutrisyon, ug mga Sertbisying Pampahimsug

Ang pagplano, pag-andam ug pagsilbe sa pagkaon kinahanglan sibo sa panginahanglang nutrisyonal, sosyal ug emosyonal sa bata. Ang pagkaon kinahanglan ilhon dili lang sa iyang nutrisiyonal nga importansiya apan bisan pa sa iyang sosyal, cultural bisan gani ang *therapeutic value* niini.

Ang probisyon ug pagmentinar sa pisikal, mental ug nutrisyonal nga kaayuhan sa mga kabataan kinahanglan buhaton ngasumalasa pag-aplikar sa mga prinsipyong pangpugong, pang-ayo, ug pangrehab. Kini naglakip sa konsultasyon ug pag-ayo, tinuig nga medikal ug *dental* nga *check-up* preferralsa mga kabataan nga nagkinahanglan og padayong medikal nga *assessment* ug pag-ayo sa mga ospital.

6. Kahilwasan nga mga Sukdanan

Husto ug sibo nga mga pamaagi kinahanglan buhaton pagseguro sa luwas, ug pagpugong sa mga kakuyaw ug mga aksidente.

Kinahanglan tudloan sila kon unsay buhaton kon adunay sunog o uban pang mga emerhensiya, ug kinahanglan aduna usab buhaton nga mga bansay-bansay sa regular nga mga interbal. Ang pagtagad sa kaluwasan kinahanglan dili maoy mahimong hinungdan aron ang Center mopugon o mobabag sa normal nga mga kalihukan sapagkabata.

7. Wala Malatid nga mga Aktibidades

Ang probisyon kinahanglan libre, wala planuhang higayon uban sa ubos kaayo nga pagbantay ug direksyon. Ang bata kinahanglan tugotan nga mag-inusara ug mohimo og mag-usarang mga aktibidades ngailang ma enjoy sama sa pagbasa, pagdula uban sa mga munyika, ug ubang mga dulaan, grupong panag-awit, pagsayaw, pagestorya og mga estorya, ug pagpaminaw sa mga musika.

8. Mga Nagkadaiyang Alternatibo sa Pag-ayo nga mga Diskarte

Ang Social Worker kinahanglan maghatag og nagkalainlaing alternatibong mga diskarte sa pag-ayo nga sibo kaayo sa mga panginahanglan sa bata. Ang Social Worker kinahanglan magseguro sa kaandam ug sa kapabilidad sa matag bata sa paghimo sa maong buluhaton. Hugot nga pagbantay sa Social Worker kinahanglan irekord alang sa mapadayunong interbensiyong buhaton sa pagdumala sa kaso.

C. Pagdumala sa Kaso

Ang pagdumala sa kaso usa ka sistemang paghatod sa serbisyo nga mag-organisa, magkoordinar, ug magsustener sa *network* nga mga serbisyong pagsuportar pormal man o dili pormal ug mga buluhaton pinasibo sa paggamit sa pinakamaayo nga lihok ug kaayuhan sa mga kabataan uban sadaghang panginahanglanon. Ang tigdumala mangita gayud nga makab-ot ang mosunod nga mga kab-utnon:

1. Pagpromotkon diin may posibilidad ang mga kabatid sa kliyente sa pagkuha ug paggamit sa mga suporta ug mga serbisyo;
2. Pagpausbaw sa kapasidad sa *social networks* ug adunay kalabutang mga *service providers* sa pagpromot sa pagpanglihok ug kaayuhan sa kliyente, ug
3. Pagpromot sa ka-epektibo sa serbisyo samtang maghatod sa pag-alagad sa pinaka-epektibong pamaagi.

a. Pagsulod/*Assessment* nga mga Interbyu

- 1) Batunan ang impormasyon kabahin sa problema sa bata ilabi na sa pang-abusong seksuwal. Ang katuyoan dinhi mao ang pagkuha sa impormasyon kabahin sa mga problema sa bata ug sa iyang gibati aron masabtan siya.
- 2) Paghimo og inisyal nga interbyu labing maayo sa opisina buhaton aron maseguro ang *privacy*.
- 3) Hinumdumi nga ang inisyal nga kontak krusyal. Imustra o ipakita ang imong kabalaka nga siya komportable ug tagai siya og higayon nga makapahiluna. Ang bata nagkinahanglan og panahon aron maanad siya sa bag-o niyang palibot.

- 4) Tugoti ang bata nga makasulti. Pangutana kabahin sa tunghaan, mga kalingawan, ug uban pang mga topiko nga maorag sibo sa pagsugod sa hisgutanan.
- 5) Ang proseso sa pagdawat naglakip sa *validation* sa impormasyon gikan sa *Case Study Report* nga gisubmitar ingon man usab ang pagkuha sa uban pang bagong impormasyon.
- 6) Kinahanglanon kaayo nga himunduman ang mga importanteng punto sa pag-interbyu sa bata:
 - a) I-esplikar sa hamubo ngadto sa bata ang katuyoan sa interbyu ug iseguro sa bata nga siya luwas.
 - b) Paminaw uban sa kompasyon. Sabta nga kini lisud ug makauulaw alang sa bata. Ayaw ikondenar ang buhat-seksuwal oipakita ang repulsion kon unsa ang nahitabo na.
 - c) Pamatud-i/Dasiga ang bata kanunay; sultihi siya nga maayo ang iyang ginabuhat. Likayi ang punay og hisgot sa ilang mga sayop.
 - d) Gamit og mga *open-ended* nga mga pangutana imbes kadtong mga nag-una. Gamit og mga pulong ug mga terminolohiyang sibo sa pangedaron ug kasinatian sa bata.
 - e) Tugoti ang bata paggamit sa iyang kaugalingong terminolohiya sa mga nanghitabo. Kung ang bata maggamit og mga pulong sa paghulagway sa mga parte sa lawas o sa mga akto sa pagbuhat, seguroha imong maklaro sa dili pa mopadayon kon unsay kahulugan niining mga pulonga.
 - f) Ang mga hingkod pa kaayong mga kabataan lahi ang paghisgut sa kapanahunan. Timan-i ang panahon ug mga petsa mahimong lisod nga makuha. Pangutanag dagkong mga pangutana kabahin sa panahon sama sa kung adlaw o gabii naba, ting-init oting-ulan ba, tingtungha o tingbakasyon ba, kon diha bay *social event* o selebrasyon, unsa nga programa nga diha sa telebisyon o radyo ug uban pang susama niini.
 - g) Timan-i nga ang interbyu nga gihimo sa Social Worker o uban pang mga sakop sa *team* sa pagprotektar sa bata magdeterminar sa duha

ka mga katinuoran: Una, ang insedente nahitabo ba? Ikaduha, ang bata anaa ba karon sa kakuyaw sa nagpadayong pagsulay?

- h) Sa magatapos na ang interbyu, duha ka mgadugang proseso mahimong kinahanglanon: una, pagkuha sa mga ebedinsyang pisikal ug ikaduha, ang panginahanglan sa mapadayunong medikal nga agtagad.
 - i) Ang gitas-on sa pagpuyo sa bata kinahanglan ideterminar sa panahon sa *assessment* sa nahuman nga mga kab-otonong pag-ayo ugang kinatibuk-ang kinaiya o batasan sa bata sulod sa Center.
 - j) Sa katapusan ugang pinaka-importante, tagai og kasegurohan ang bata nga mitoo ka sa iyang gipanulti sa imo, nga miunong ka uban sa bata (gani nasubo sa iyang nasinatian), nga dili siya ang mabasol, ug nga buhaton nimo kutob sa imong mahimo ang pagseguro sa kaluwasan sa bata ug proteksyon batok sa mga pag-atake pag-usab.
 - k) Human sa interbyu ug sa direktang pagpangutana, pangutan-a ang bata kon aduna pa ba siyay mga pangutana ug mga lain pang mga butangnga gusto niyang hisgutan.
- 7) Kung ang bata mahadlok o magpanuko sa pagtubag, hangyoa siya sa paghuman o pagkompleto sa usa ka sunod-sunod nga *non-verbal activities* sama sa:
- a) Pagdebuho og tawo, pamilya, hadlok nga dapit, nindot nga dapit
 - b) Paghatag og mga pagdrowing sa sitwasyon nga koloran sabata
 - c) Hulagway sa bata nga gi-eksamen
 - d) Hulagway sa bata nga gipahigda sa higdaanan
 - e) Hulagway sa bata nga giuyog sa usa ka hamtong
 - f) Hulagway sa bata nga giduol sa usa ka hamtong nga may dalang butang nga susama og bakos
 - g) Pagdula sa balaybalay ug uban pang mga dulaan
 - h) Sadihang magdula na ang bata, sugdi sa pag-interbyu pinaagi sa pagsubay sa mga gidebuho sa bata

- 8) Mahimong dili makuha sa Social Worker ang igong obserbasyon panahon sa pagdawat o inisyal nga kontak gani kinahanglanon nag magtagbo sila pagusab. Pagpasensya lang gayud sa dagan sa bata. Ayaw pagdahum nga ang mga kabataan makatubag sa tanang mga pangutana panahon sa unang panagkita bisan posible man gani nga makahinumdom ang batasa ilang mga kasinatian ug mahimong husto kaayo ug detalye sa ilang panumduman. Ang bata makahimo usab pagpamakak aron lang mahigawas sa kalisud ug maoy hinungdansayon para kaniya sa pagsulti nga walay nahitabong pang-abuso kaniya. Hugot nga obserbasyon ug matukibong kahanas kinahanglang maaplikar sa Social Worker.

b. Assessment

Ang kinatibuk-ang *assessment* magtugot alang sa masmadinawaton pa, gi-indibiduwal nga rehabilitasyon nga plano para sa bata ug sa iyang pamilya.

- 1) Gilauman nga human sa pagdawat, ang Social Worker mag*validate* sa impormasyon pinaagi sa pagpamisita sa pamilya aron sa pagkuha og dugang data kabahin sa bata ugang iyang problema.
- 2) Ang regular nga koordinasyon kinahanglan buhaton uban sa *Houseparents* ilabi na sa kinaiyahan sa bata samtang anaa siya sa "Balay".
- 3) Sulod sa unang semana sa pagdawat sa bata, gilauman nga ang Social Worker makakuha na og igong dataalang sa pagsubmitar sa usa ka komprehensibong pagtoon sa kaso sabata ug sa iyang pamilya.
- 4) Sa ikaduhang semana, kinahanglan adunay mahitabong komperensiya sa kaso nga ipatawag sa Pangulong Social Worker aron hisgutan ug pormahon ang planong rehabilitasyon alang sa bata ug sa iyang pamilya. Ang mga *Houseparents*, ang Social Worker sa "Balay", ang City/Municipal Social Worker, ang bata ugang iyang mga paryente nga angayang motambong kinaahanglan mopartisipar niini nga proseso. Ubang angayan nga makahatag sa serbisyo kinahanglan nga imbetahon sa pag-apil kon kinahanglanon gayud (e.g. *psychologist*, magtutudlo, doktor, ug uban pa).
- 5) Sa pagsugod sa komperensiya, ipasabot gayud ang katuyoan niini aron masabtan sa bata ug sa iyang paryente.

- 6) Ang mga resulta sa ebalwasyong sikolohikalkinahanglang gamiton kon anaa kini panahonsa komperensiya.
- 7) Ang mga komperensiya nga pagabuhaton panagsa kinahanglan maoy buhatong luna diin mahisgutan/*ma-assess* ang dagan sabata sumala sa tumong sa plano sa rehabilitasyon. Kinahanglan senemana kining buhaton.
- 8) Tanang mga inter-aksyon uban sa bata ilabi na ang mga komperensiya sa kaso kinanghalan idokumento sa Social Worker ug kinahanglan mahimong kabahin sa rekord sabata sa "Balay". (Tan-awa ang Appendix E)

c. Ang Monitoring sa Progreso sa Bata

Aron mamonitor ug mabantayan ang progreso sa bata ang Social Worker kinahanglan nga:

- 1) Maghimo og senemanang komperensiya sa kaso uban sa pagsubay-balik ug pag-usab sa mga plano sa pag-ayo kung gikinahanglan.
- 2) Maghimo og hugot nga koordinasyon uban sa LGU-C/MSWDO aron sa pagseguro nga ang pamilya sa bata magahinan sa mga kinahanglanon kaayo nga mga interbensyon ingon nga kabahin sa pagdumala sa kaso sa pamilya.
- 3) Magmintenar og regular nga kontak/sesyon uban sa mga kabataan bisan kaduha sa usa ka semana.
- 4) Maghimo og 30 minutos nga matag adlawng konsultasyon uban sa mga *Houseparents* aron sa paghisgut sa mga obserbasyon kabahin sa bata nianang adlaw. Tambagi ang mga *Houseparents* kon unsa ang gikinahanglan nga makab-ot kabahin sa bata sa iyang na-eskedyul nga *tour of duty*. Kini ngamga instruksyon (pahimangno/tambag ug uban pa nga impormasyon kinahanglan makita sa *endorsement logbook* ug kinahanglan adunay andamon nga *report*. (Tan-awa ang Appendix F).
- 5) Ang mga *Houseparents* kinahanglan gilayon nga magpahibalo sa mga Social Workers kung dili na gayud maayo nag kinaiya sa bata.
- 6) Kung dili na posible nga mahiusa pa ang pamilya ug nakahukom na ang korte sa kaso, kinahanglan andamon sa Social Worker ang emosyonal ug

espitiruwal nga bahin sa bata alang sa pagpuyo sa bata nga independente ug malikayan ang pagkahimong mga biktima. Ang laing mga kapailin-ilinan kinahanglan ipresentar ngadto sa bata panahon sa mga pagplano kabahin sa ilang kinabuhi.

- 7) Usisahon ang mga NGOs, mga relihiyosong kapunungan, ug mga pribadong indibiduwal nga makahatag og malahutayong mga pagserbisyo alang sa bata ilabi na kabahin sa edukasyon.
- 8) Isegurong pagpangandam pinaagi sa *life skills training* (sama niadtong magtugot sa bata nga makapanarbaho) sa panahon nga ipagawas na siya.
- 9) Maghimo og pagpundok sa mga *foster families* pinaagi sa adbokasiya, *recruitment*, ug mga pagbansayng programa sa Departamento aron maseguro nga sa dihang ipagawas na, ang mekanismo sa pagsuporta sa bata magpadayon. Kon adunay posibilidad, sunod-sunod nga mga sesyon uban sa linaoman nga mga ginikanan kinahanglan mahimo uban sa bata alang sa hustong pagbalhin.

d. Plano sa Pagpagawas ug Terminasyon

Kung ang bata positibong nakasanong na sa mga plano sa pag-ayo, ang pagpangandam alang sa paggawas kinahanglan himoon sa mga sakop sa *sateam* sa rehabilitasyon. Ang mosunod nga mga paagi naghulagway sa mosunod nga proseso:

- 1) Alang sa menor de edad nga adunay mga ginikanan/mga paryente/mga *guardians*
 - a) Ang komperensya sa kaso kinahanglan buhaton uban sa mga sakop sa *team* sa rehabilitasyon aron hisgutan ug *i-evaluate* ang dagan sa kaso sa bata alang sa paggawas. Ang Social Worker kinahanglan maghiusa sa mga nahibaloan/mga obserbasyon sa mga sakop sa *team* ug sa pagpagawas og *final report*.
 - b) Tinoon ang mga ginikanan/mga paryente ug ang pagkaandam sa komunidad sa pagdawat sa bata ugang iyang kasegurohan sa paghatag og maayong lawas sa bata nga makatabang sa kinatibuk-an niyang

rehabilitasyon. Ang padayong pag-atiman ug *follow-up* kinahanglan kinatibuk-ang hisgutan.

- c) Sa higayong ang mga ginikanan/mga paryente sa bata dili makatambong sa komperensiya sa dili pa ipagawas ang bata, tungod sa kalayo sa Center, sila kinahanglan magpahibalo gilayon sa resulta sa komperensiya. Kung ang resulta sa komperensiya magtugot sa pag-uli sa bata, kinahanglan pahibaloon usab sila sa maong gikatakda nga pagpagawas.
 - d) I-koordinar sa LGU-C/MSWDO sa pagsangkap sa Center sa ilang *assessment/evaluations* sa kapabilidad sa pagkaginikanan ug pagkaandam sa mga ginikanan/mga paryente ug sa komunidad. Kung ang C/MSWDO dili makahatag, ang Social Worker sa Center maghimo sa iyang kaugalingong *assessment* ug ebalwasyon.
 - e) Andamon ang bata sa iyang pag-uli/pagpasig-uli sa pamilya/mga paryente.
 - f) Kung ang mga ginikanan/mga paryente dili personal makakuha sa bata gikan sa "Balay", ang Social Worker maoy mag-uban sa bata ngadtosa ilang pinuy-anan uban sa koordinasyon sa C/MSWDO.
 - g) Andamon ang *Discharge Summary* ug ang *Official Discharge Slip*. Maghatag og tag-usa ka kopya sa mga ginikanan/mga paryente ug sa C/MSWDO.
- 2) Alang sa bata nga walay mga ginikanan/mga paryente/mga *guardians*
- a) Ang komperensiya sa kaso kinahanglan itakda aron sa paghisgut uban sa mga sakop sa *team* sa rehabilitasyon ang ilang *final evaluation* kabahin sa bata. Ang Social Worker kinahanglan magtipon sa mga nahibaloan ug mga obserbasyon sa sakop sa *team* ug magpagawas og *final report*.
 - b) Magkoordinar sa hintungdang NGOs, mga relihiyosong organisasyon ug mga *foster parents* ug pahibaloon sila sa *final evaluation* ug obserbasyon kabahin sa bata. Paghatag og kopya sa *final report*. Imbetaha sila alang sa usa ka komperensiya sa dili pa ang pagpagawas.
 - c) Ipinalisar ang pagpahiluna sa bata sumala sa plano ug andamon ang bata sa pagbalhin.

- d) Andamon ang *Discharge Summary* ug ang *Official Discharge Slip*. Ubanan ug itunol sa tukma ang bata.
- e) Kung ang bata ipahimutang ubos sa *foster care*, ang Social Worker kinahanglan magtakda bisan dili moubos kaduhasa usa ka bulan ug maghimo og regular nga mga pagduaw sa *foster home*. Kini aron mamonitor ang mga kalihukan ug ang kahimtang sa bata uban sa *foster family*.

e. Rekisitos sa Pagpagawas

- 1) *Assesment Report* sa Pamilya: Ang pagpagawas kinahanglan mahitabo sa dihang masubmitar na sa "Balay" ang *Family Assessment Report* sa hintungdang City/Municipal Social Welfare. Ang maong taho o report kinahanglan maglakip sa pagkaandam sa bata ug pagseguro sa kapabilidad sa pagkaginikanan niadtong *mo-assumesacustody base* sa *Family Assesment Report* nga gitunol sa maong buhatan.
- 2) Ang mga dokumentong magpamatuod sa *Family Assessment Report* kinahanglan maglakip sa mosunod nga mga dokumento:
 - a) Marriage Certificate
 - b) Barangay Certificate
 - c) Birth Certificate of the Child
- 3) Human mahibaloan ang merito sa nasubmitar nga mga dokumento, ang Social Worker kinahanglan mag-andam ug maghimo sa mosunod nga mga pamaagi:
 - a) Pahibaloan ang mga *Houseparents* sailang kaakuhan pag-andam sa bata ug sa iyang mga butang alang sa imbentaryo ug *clearance*.
 - b) Buhaton ang gipangayong hustong *Discharge Paper* (Tan-awa ang Appendix I-A); tudloan ang *Houseparent* nga nag-uban sa pagtabang sa bata alang sa medikal ug *clearance* sa tunghaan ug kinahanglan ibalik sa Social Worker alang sa pagbuhat sa *Discharge Paper*, *Medical Card/Record* alang sa *follow-up* ug certifico/rekord sa eskwelahan, kun aduna man ugaling.
 - c) Paghimo og *exit counseling*, pagklaro ug pagtambag subay sa Presidential Decree No. 603 ug Republic Act 7610.
 - d) Tugotan ang mga ginikanan o si bisan kinsa nga kwalipikadong paryente nga angayang modawat alang sa pagsabot sa mga terminolohiya ug

kondisyones nga anaa sa *pre-forma* nga kasabutan tali sa Pangulong Social Worker sa *Officer in-charge* ugang tawong magdawat sa ilang pangginikanan ug obligasyong moral ngadto sa bata. (Tan-awa ang Appendix B)

- e) Hatagan ang tanang nagserbisyo og kopya sa pagpagawas inubanan sa ilang pagtamod sa maong pagpagawas human mapirmahan nila ang *Discharge Paper/Form*.
- f) Andamon ug itunolgilayon ang *Closing/Transfer Summary* ugang sulat ngadto sa LGU alang sa pagmonitor ugang padayong serbisyo.
- f. Pagbalhin sa Laing Center o Institusyon

Kungang alternatibong pagpahiluna makahulip sa pag-uli sa bata ngadto sa iyang pamilya o balhin ngadto sa *foster home*, ang Social Worker kinahanglan maghimo niining mosunod nga mga paagi aron maseguro nga matubag ang mga panginahanglan ug kaluwasan sa bata:

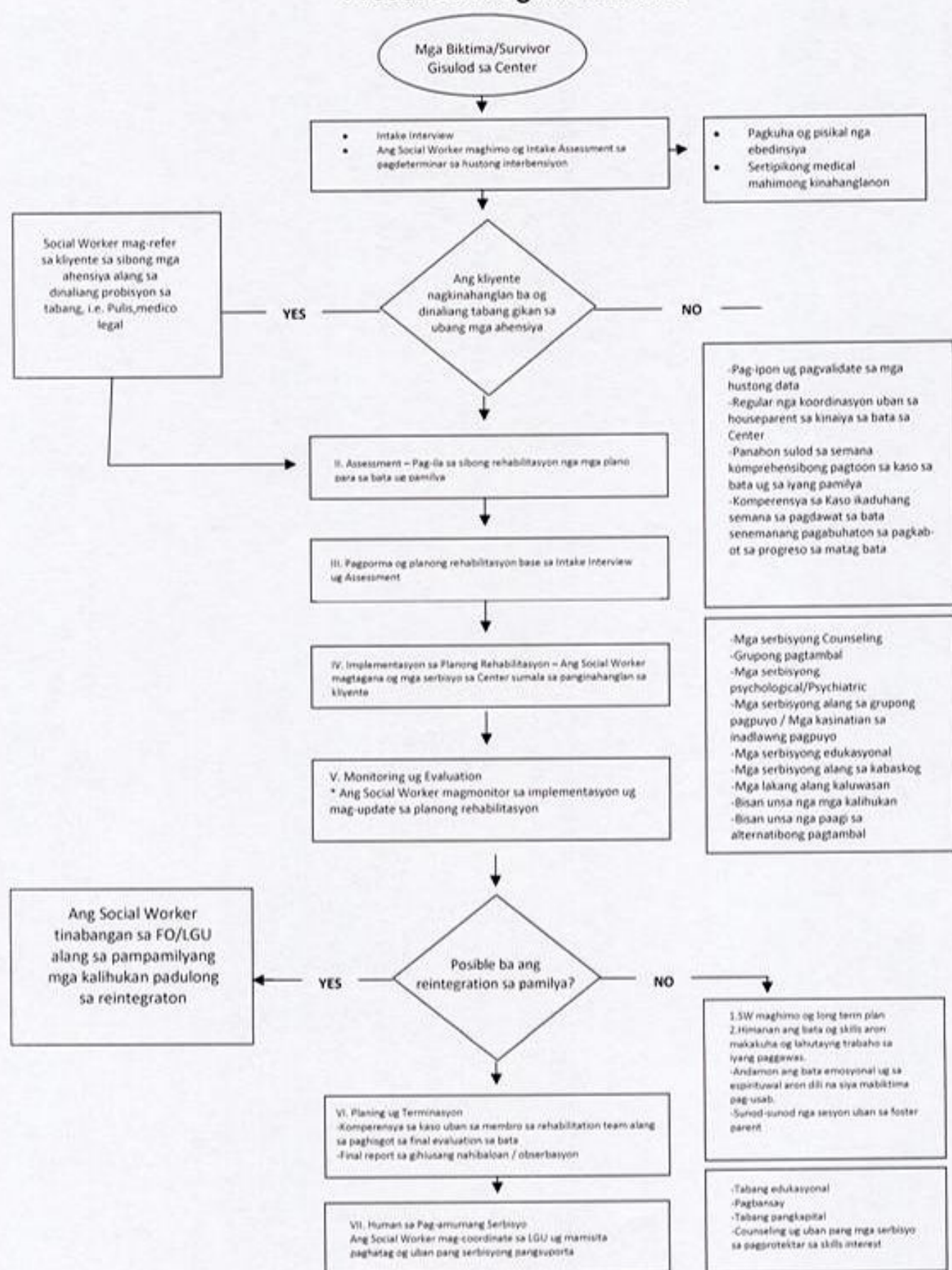
- 1) Pagdawat sa mga kabataansa Center/institusyon alang sa iyang pagbalhin
- 2) Ang Center/institusyon kinahanglan maghimo og preparasyong sosyal o pagkaandam sa bata
- 3) Kompletohon ang tanang mga dokumento/rekisitos nga gihangyo sa Center/Institusyon ug maghatag og *updated Social Case Study Report* sa bata.
- 4) Buhaton ang mga papeles sa pagpagawas ug sundon ang mga paagi sa pagkuha sa mga dokumento gikan sa uban nga nakaserbisyo.
- 5) Magkuha og *special order of approval* alang sa pagbalhin sa bata gikan sa Buhatang Rehiyonal ug padayong mag-uban sa bata panahon sa biyahe.
- 6) Opisyal nga itunol ang mga dokumento ug kahimanan sa bata pinaagi sa pagkuha sa hustong resibo ug *acknowledgment* sa mga rekord ug *reference*.

g. After Care nga mga Serbisyo

Aron maseguro ang hapsaynag integrasyon sa bata ngadto sa iyang pamilya ug komunidad, ang Social Worker sa Center, Social Worker sa komunidad, mga ginikanan/mga paryente/*custodian* ugang bata kinahanglan mopirma sa Kontrata sa pagpadayon sa Pagtabang (Tan-awa ang Appendix J). Ang Social Worker sa Center mahimong magbuhat og *follow up* pnaagi sa mga pagbisita o pagkoordinar sa pagbisita uban samga Social Workers sa komunidad (LGU). Ang katuyoan niining mga *follow up* nga pagbisita aron sa pag-*evaluate* sa mga panginahanglanon sa mapadayonong tabang-pag-atiman sama sa tabang

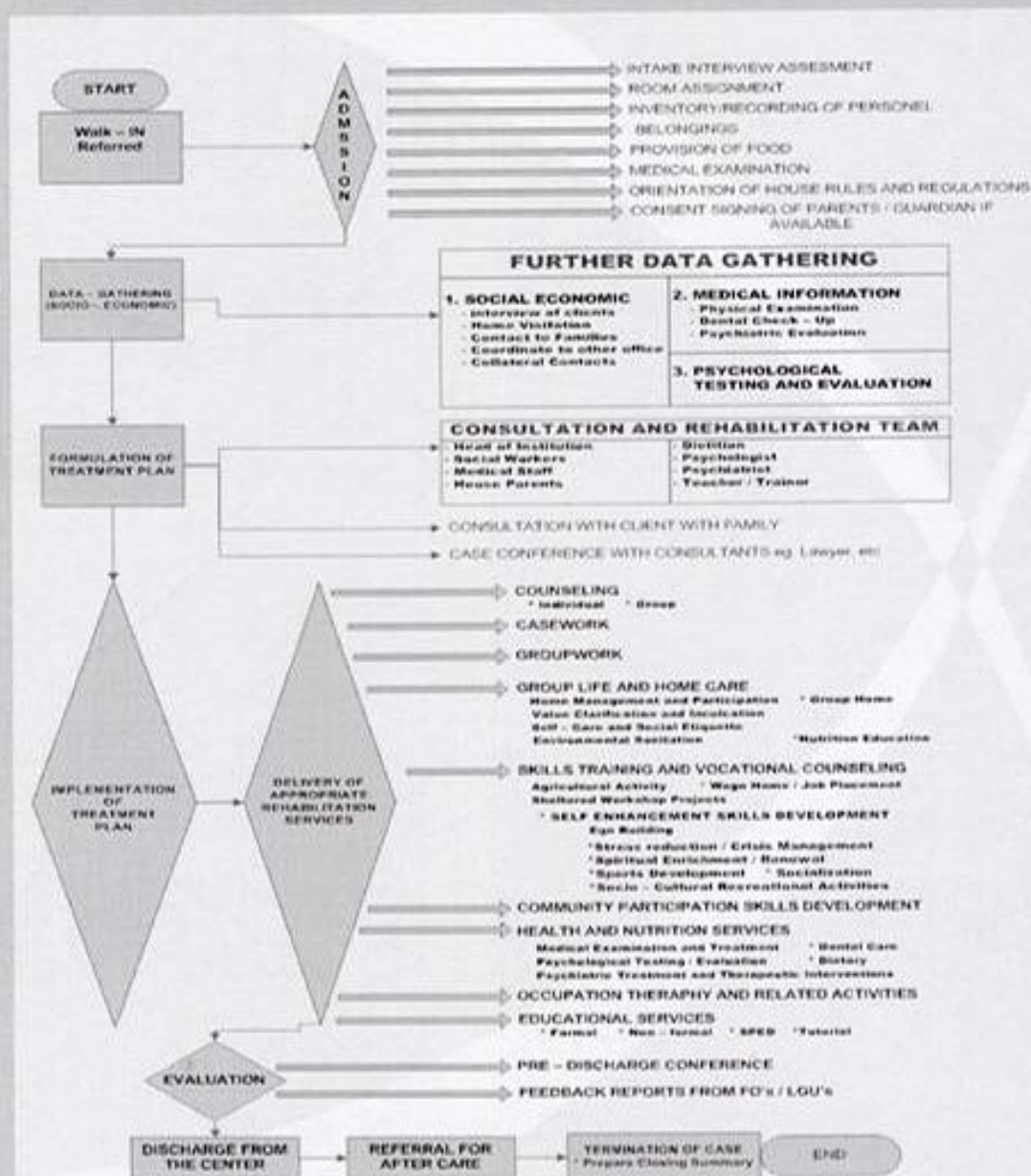
pang-edukasyon, pagbansay, tabang kapital, pagtambagug uban pang mga serbsiyo sa pagprotektar sa interes sa bata ug hingusgan ang ilang normal nga pag-uswag. (Palihug tan-awa ang gisukip nga *Case Managment Flow Chart*)

Proseso sa Pagdumala kaso

PROPOSED FLOW CHART

FLOW CHART INSTITUTION BASED

MGA REKORD UG MGA REPORT

Ang tukmang pagtaho ug pahipos sa mga rekord importante kaayo alang sa hustong pagdumala sa kaso. Ang mga rekord makahatag kusog sa *objective evaluation* sa pagka-epektibo sa programa ug sa iyang implementasyon. Nagsilbi siyang basihanang sa pagpadayon sa serbisyo, pagbantay, pagtudlo, pagbuhat og *statistical report*, pagdukiduki ug alang sa ebalwasyon.

Ang mga rekord sa kaso maghatag og hulagway sa kalambigitan sa Social Worker sa menor de edad, ang pag-uswag sa kaso ugang *final* nga resulta sa kaso. Ang kompletong pagdokumento magamit sa prosekusyon sa mga kasong naglakip sa pang-abuso sa kabataan.

Sa panahon sa pagbisita sa *Field Office/s Central Office* pilion ang mga rekord sa mga *analysts* aron iripaso sa pagseguro nga natagbo ang mgasukdanan. Ang mga rekord gamiton usab alang sa binulang *statistics* aron sa pagreport sa ihap sa kabataan nga naserbisyoan sa Center. Ang maayong pagkaatiman nga mga rekord naglakip sa pagdukiduki sa daghang impormasyon. Kung adunay paglak-ang alang sa pagdukiduking mga pagtoonug ebalwasyon makahatag og kinahangalanon kaayo nga impormasyon ang Center, mga tunghaan sa Social Works unibersidad ug uban pang mga ahensiya nga nag-atiman sa kabataan.

1. Ang mga rekord sa kaso mao ang sibong mga report, mga dokumento, mga talaan, mga komunikasyon, mga sulat. Ang polder niini naglakip sa mosunod:
 - Tarong nga nasulatan nga *Intake Sheet*
 - Report sa pagtoon sa bata
 - Report sa dagan sa kaso sa bata
 - *Admission/Discharge Slip*
 - *Medical Record*
 - Hulagway
 - Mga rekord sa kontak sa bata, ginikanan/*guardian*, kalihukan sa bata ug mga resulta niini
 - Mga kopya sa komunikasyon sa bata
 - Report sa eksaminasyong medikal, resulta sasikolohikal ug *psychiatric test*

- Rekord sa korte
 - Rekord sa tunghaan
 - Certificado sa natawhan
 - *Anecdotal Report* sa mga *houseparents*
 - Rekord sa mga plano sa pag-ayo, panagsang ebalwasyon
 - Rekord sa disiplina
 - *Transfer/Closing summary*
2. Masterlist, mga Logbook, ug Rekord sa mga Suplay. Ang *Masterlist of Cases* kinihanglanimentinar sa lahi nga *file*. Ang *logbook* sa mga suplay ug mga donasyon, rekord sa mga pangutana ug mga gipangduso, lakip na usab ang mga report sa programa *narrativeugstatistical*, mga minuto sa mga reperensiya sa kaso, minuto sa mga meting kinahanglan tipigan ingon nga *ready reference*.
 3. Ang Pagkatinipigan sa mga Rekord.
 - a. Pisikal nga pagbantay samga record sa kaso. Ang mga rekord sa kaso sa tanang kabataan kinahanglan hugot nga tipigan ug ibutang sa luwas ug permanente nga *file* aron maprotektahan ang impormasyon nga narekord niini batok sa *unauthorized disclosure*. Ang mga record kinahanglan dili ibilin lang ibabaw sa lamesa sa Social Worker o ibutang sa personal nga mga hunos kung dili gamiton. Tanang rekord kinahanglan ipreserbar nga magamit sa umalabot nga mga adlaw.
 - b. Paghatag og Impormasyon gikan sa mga Rekord sa kaso. Kinahanglan nga adunay pormal nga hangyo kung ipakigbahin ang mga record o mga dokumento sa ubang trabahante o researchers. Ang impormasyon kinahanglan dili buhian o ihatag gilayon. Kinahanglan adunay ebalwasyon sa pagdeterminar kon ang impormasyon mahimo bang ihatag ug unsa usab ang rason/katuyoan.

Ikapitong Tsapter

MONITORING UG EBALWASYON

Ang *monitoring* ug ebalwasyon sa kinatibuk-ang operasyon kinahanglan himoon sa tulo ka mga hut-ong:

1. Balay Kababayen-an

Ang *monitoring* ug ebalwasyon sa kinatibuk-ang operasyon sa Center kinahanglan buhaton sa pangulo sa Center. Ingon nga administrador, kinahanglan iyang *imonitor* ug *i-evaluate* ang implementasyon sa mga programa ug mga serbsiyo sa pagseguro nga nagtubag kini sa mga panginahanglanon ug mga problema sa matag bata. Ang mga butang administratiba nga atimanonon kinahanglan usab nga *i-evaluate* kay makaapekto man kini sa kinatibuk-ang operasyon sa Center.

2. Field Office

Ang *monitoring* niini nga hut-ong kinahanglan buhaton sa Center ug *Institution Analyst/Specialist* kausa matag bulan. Ang *monitoring* kinahanglan maglantaw sa duha ka mga bahin:

- Pagdumala sa kaso
- Kinatibuk-ang operasyon nga naglakip sa implementasyon sa mga serbisyo, may kalabutan sa mga *staff/personnel*, *budget*, mga suplay ug pisikal nga mga pasilidad.

3. Sentrong Opisina

Ang Social Welfare Officer III ug IV sa Central Office kinahanglan responsable sa awdit ug ebalwasyon sa mga serbisyo aron malantaw ang mga epekto/impak sa rehabilitasyon sa bata. Ang tabang teknikal ngadto sa SWO IV sa Field Office kinahanglan usab nga igahin.

Ikawalong Tsapter

MGA REKESITOS SA PAGBUTANG OG STAFF

A. Rekomendado sa pagbutang og Staff

Aron epektibo ang pagpadagan og rehiyonal nga "Balay Kababayenan", pinakaubos 24 ka *full time staff* ang rekomendado. Mga membro sa staff nga kwalipikado ug nabansay na ang gikinahanglan sa implementasyon sa batakang mga serbisyo sa the Hom"Balay". Ang gisugyot nga 24 ka posisyon nga *staff* naglakip sa:

- 1 ka Pangulong Social Worker (Social Welfare Office III)
- 2 Ka Social Welfare Officer II (Regular)

- 1 ka Nutritionist (Regional)
- 1 ka Psychologist (Clinical Psychologist)
- 1 ka Manpower Development Office
- 1 ka Supervising Houseparent
- 2 ka mga Houseparents II (RSP)
- 1 ka MOA Houseparent (Nurse Designate)
- 1 ka Admin Aid nag function as HP
- 1 ka SWAsst (Regular nag function as Clerk)
- 1 ka Drayber (MOA)

1. Ang *desired ratios* sa residente ngadto sa Social Worker 1:20-25.
2. Ang *desired ratio* sa residente ngadto sa Houseparent 1:15-20.
3. Ang pagkatudlo kinahanglan himoon base sa pagkabansay ug kasinatian, *civil service eligibility*, ingon man ang gipakitang pagsalig sa pagpamuhat uban ang kabataan.
4. Ang *job standards* sa mga empleyado importante kaayo aron maseguro nga ang institusyonal nga mga responsibilidad anaa sa mga makagahum nga mga kamot.

B. Kwalipikasyon sa Staff ug Deskripsyon sa Trabaho

1. Head Social Worker (SWO III)

Mga Kwalipikasyon: Rehistradong Social Worker ilabi na adunay Master's Degree sa Social Work o pinakaubos nakahuman og 75% sa iyang akademik nga mga rekesitos; 2 ka tuig nga kasinatian pagtrabaho uban sa kabataan ug kabatan-onan ilabi na pang-abusong seksuwal nga mga kaso; 2 ka tuig nga kasinatian sa *supervisory*; hamtong ug adunay mga kalidad sa pagka lider; adunay abilidad sa pag-*supervise*, pagplano, ug pag-giya sa trabaho sa mga membro sa *staff*.

Mga Katungdanan ug ma Pulos:

- a. Magbuhat sa mga pulos administratibo, mag-implementar ug magpatuman sa mga polisiya ug mga paagi;
- b. Responsable sa paggiya sa programa ug koordinasyon ugmaghimo og halapad nga superbisyon sa mga implementasyon sa nagkadaiyang mga programa ug mohimo og susamamng panagsang *assessment*;

- c. Magsuperbisarug maghatag og giya sa *personnel* pinaagi sa gidestinongsuperbisor;
- d. Mag-andam og *budget estimates* o *proposal* ug magsuperbisarsa galastohonon mga pundong gibadyet;
- e. Magpromot ug magmintenar og maayong panarbahong-relasyon sulod sa komunidad, paghibalag, paggamit sa panginguhaan sa komunidad;
- f. Magpasilidad sa pagsubmitar sa *periodic progress reports* sa mga kliyente ngadto sa mga korte ug magrekomendar sa terminasyon sa mga kaso sa mga kliyente;
- g. Magtipo sa mga report sa nahuman sa nagkalinlaing *field of study* ug isubmitar ang maong mga *report* ngadto sa Buhatang Rehiyonal.

2. Social Worker (SWO II)

Mga Kwalipikasyon: Rehistradong Social Worker ug adunay 2 ka tuig nga kasinatian sa pagpanarbaho uban sa kabaataan ug kabatan-onan.

Deskripsiyon sa Trabaho:

- a. Maghatag og trabahong Social Work ngadto sa naabuso seksuwal sa ilang residensya ug ilang mga pamilya;
- b. Magkuha ug magpreparar og *social case histories*;
- c. Mag-coordinate ug dutdot nga magtrabaho uban sa mga sakop sa *team* sa rehabilitasyon;
- d. Motabang sa *supervising* Social Worker sa pagplano sa programa sa mga aktibidades;
- e. Magmintenar sa hugot nga koordinasyon uban sa korte ug sa lokal nga mga buhatan sa DSWD ug uban pang mga ahensiyang sosyal'
- f. Mag-andam og *narrative* ug *statistical* nga mga report; mag-andam ug magmintenar og mga rekord sa mga kalihukan ug mohimo usab sa ubang susamang buluhaton.

3. Clinical Psychologist

Mag Kwalipikasyon: Adunay BS Psychology ug usa ka tuig nga nagkataas nga responsableng kasinatian sa *clinical setting* ug *guidance and counseling*.

Deskripsyon sa Trabaho:

- a. Magdumala og *oral* ug nakasulat nga mga pasulit aron sa pagdeterminar sa *degree of intelligence*, interes ug mga kinaiya sa kabataan sa Center;

- b. Maghimo og interbyu pag-*appraise* sa ilang personalidad nga mga estruktura;
- c. Magtoon ug mag-analisar sa kinabuhing batan-on ug kaagi sa pamilya;
- d. Maghubad ug mag-*evaluate* sa mga resulta sa pasulitaron makahatag og pagpasibo sa institusyonal nga kinabuhi sa bata;
- e. Magtaho samga resulta sa pasulit ug magrekomenda og aksyon nga buhaton sa mga sakop sa *team* sa rehabilitasyon;
- f. Maghatag og *lecture* sa pagsabot sa kinaiyahan sa naabusong seksuwal;
- g. Magtambag sa mga ginikanan kabahin sa hustong pagdumala sa naabusong seksuwal, ug
- h. Maghatag giya ug *counselling* sa kabatan-onan nga adunay personal, *occupational*, sosyal ug emosyonal nga mga problema

4. Houseparent II

Mga Kwalipikasyon: Gradwado sa kolehiyo sa Social Sciences o susamang *field* ug may kasinatian ingon nga *counsellor* o *houseparent* sabisan asa nga institusyon nga nag-atiman og kabataan ug kabatan-onan.

Deskripsyon sa Trabaho:

- a. Magsuperbisar sa implementasyon sa *home life services*;
- b. Maglatid ug magpahiluna sa mga buluhaton ug mga eskedyul sa mga *Houseparents*;
- c. Motambong og meting ug komperensya sa kaso;
- d. Mag-andam og panagsa nga ebalwasyon sa *staff*;
- e. Mag-andam og panagsang *report* kabahin sa *home life*;
- f. Mag-andam og eskedyul sa pagpalambo sa *staff* ug pagbansaybansay sa mga *Houseparents*;
- g. Magsubay ug magpalambo sa programa sa pag-atiman ug pag-ayo sa matag batan-on; ug
- h. Magsuperbisar ug mag-*evaluate* sa programa sa mga aktibidades ug kahimoan sa *group living staff*.

5. Houseparent II

Mga Kwalipikasyon: Gradwado sa kolehiyo sa social sciences o susamang *field* o 2 ka tuig nga edukasyon sa kolehiyo; 2 ka tuig nga kasinatian sa pagpanarbaho uban sa kabataan ug kabatan-onan; kinahanglan dunay batakang kahibalo sa pagtubo ug kalambuan, mga panginahanglanon ug mga problema sa kahamtong; kahibalo sa *standard housekeeping practices*;

adunay bokasyonal nga mga kahanas ug motrabaho bisan lapas sa oras kon gikinahanglan.

Deskripsyon sa Trabaho:

- a. Magbuhat sa papel sa ginikanan ngadto sa kabataan ug kabatan-onan:
 - 1) Magtudlo og disiplina sa mga kabataan-onan
 - 2) Maghubad sa mga patakaran ug bantayan nga kini sundon
 - 3) Magdumala sa panimalay
 - Maayong panglawas ug kalimpiyo
 - *Physical order*
 - Pag-atiman sa balay
 - Pagpangluto
 - Pagpanghugas sa kan-anan
 - Pagpanglaba
 - Pagtikad og harden
 - Pagpanindot
 - 4) Mag-update sa *logbook* kada-adlaw
 - 5) Mag-andam og indibiduwal nga mga *Anecdotal Reports* ug maglakip og masilakon nga mga kalihokan panahon sa *tour of duty*
 - 6) Ubang susamang butang nga nagkinahanglan og *recording* alang sa atensyon sa mga superbisor
- b. Administratiba
 - 1) Magdeterminar sa mga panginahanglanon sa mga inalimahanug mag-andam og rekisisiyon sa nakitang mga panginahanglanon.
 - 2) Magsubmitar og panagsang report ug espesyal report ngadto sa *Supervising Social Worker* sumala sa panginahanglan.
 - 3) Magtambong og mga meting, mga meting sa *staff*, mga komperensiya, *seminar workshop*, ug uban pa
 - 4) Magbuhat og uban pang susamang buluhaton ingon nga gidelegahan sa superbisor.
6. Manpower Development Officer
Deskripsyon sa Trabaho:
 - a) Maggiya ug maghatag og halapad nga superbisyon sa programa sa pagbansay'ng bokasyonal;
 - b) Magpatuman sa programa sa pagbansay'ng bokasyonal, mga polisiya ug magrekomendar og mga kausaban;

- c) Mag-*evaluate* sa implementasyon sa programang pagbansay'ng bokasyonal;
- d) Mag-*coordinate* uban sa mga membro sa *team* sa rehabilitasyon kabahin sa mga problema ug lisod nga mga kaso sa pagbansay ug sa mga pagpahilunang serbisyo;
- e) Pag-andam sa *budget estimates* apil ang mga suplay ug mga materyales nga gikinahanglan; ug
- f) Magusisa/magpahiluna sa pagbansay ug pagtrabaho sa kabatan-onan.

7. Clerk II

Mga Kwalipikasyon: Gradwado sa kursong Secretarial ug adunay usa ka tuig nga kasinatian sa opisina; maayo momakinilya.

Deskripsyon sa Trabaho:

- a) Magbuhat og *routine* nga mga *typing jobs*;
- b) Maghipos og mga propesyonal nga mgarekord ug mgafiles, mga *stencils* ug mimeographic nga mga porma.
- c) Mag-andam og sulat ug mag-*coordinate* sa staff nga propesyonal kabahin sa eskedyul sa mga kabatan-onan sulod ug gawas sa Center; ug
- d) Maghimo og uban pang susamang buluhaton.

8. Tigluto

Mga Kwalipikasyon: Dili moubos sa pakagradwado sa *high school*, adunay bata kang kahibalo sa pag-andam og *balanced diet*, *menus*, adunay kasinatian sa pag-andam og pagkaon.

Deskripsyon sa Trabaho:

- a) Responsable sa pagpreparar sa binulang *menu*, mag-andam ug magsilbi og pagkaon;
- b) Magsuperbisar sa kabatan-onan sa trabahong gipatrabaho sa kusina;
- c) Magmentinar sa kalimpiyo ug kapahsay sa kusina ug sa kan-anan;
- d) Magimbentaryo sa mga gamit sa kusina ug sa suplay sa pagkaon;
- e) Magsuperbisar sa pudohanan sa pagkaon;
- f) Maghimo og regular pagpamalingki;
- g) Mag-*check* sa bili sa pagkaon kanunay;
- h) Mag-andam og report matag semana sa nakonsumo na nga pagkaon;
- i) Magbuhat og uban pang susamang buluhaton.

C. Mga Boluntaryo

1. Ang mga serbisyo sa komunidad ugang paglakip sa mga boluntaryo kinahanglan sa kanunay mahimong kabahin sa Regional Rehabilitation Center nga magplanong mosuplemento sa rekisito sa staff. Ang paglakip sa mga boluntaryo mag-apil mga doktor, mga *nurse*, mga dentista, mga *special education teachers*, mga magtutudlo sa bokasyonalug agrikulturagikan sa gobyerno, dili-gobyerno, *civic* ug mga relihiyosong organisasyon.
2. Igong kahanas ug talento, ingon man ang maayo og moral mga rekesitos sa boluntaryo nga dawaton sa Center.
 - a. Ang hustong pagtudlo o pagbansaykinahanglan ihatag sa mga boluntaryo sa dili pa sila magsugod og serbisyo sulod sa Center. Ang *orientation* maglakip sa katuyoan, mga tumong, pilosopiya ingon man ang mga programa ug serbisyo sa Center. Importante usab nga tudloan sila sa *dynamics of behaviour* sa kabatan-oan kinsa maoy mga kontak nila.
 - b. Ang Center kinahanglan magbutangog superbisor nga magplano ug mag-asikaso sa programa sa mga aktibidades alang sa mga boluntaryo.

Ika-Siyam Nga Tsapter

PISIKAL NGA MGA PASILIDAD

A. Nahimutangan

Ang “Balay Kababayan-an” kinahanglan mahimutang duol sa publikong tunghaan, publikong transportasyon, mga ospital sa komunidad, mga klinika, mga simbahan, mga *library*, ug mga dulaanan ug cultural nga mga pasilidad kinahanglan dali maduolan diin ang mga kabataan ug *staff* makahimo og mga panagtapok sa pamilya ug mga kontak sa komunidad.

Maayo nga ang “Balay” haduol sa lugar diin ang pamilya sa mga kabataan nagpuyo aron ang mga ginikanan ug ubang mga paryente makabisita ug makamintinar og kontak nila.

B. Populasyon

Ang *average* nga ihap sa mga residentesausa ka higayon kinahanglan dili molapas og 60 gawas kon daku-dako ang pasilidad diin makadawat og sobra sa 100 nga mga residente.

C. Desenyo ug pagtukod

Ang gambalay o *cottage type* nga pasilidad kinahanglan lig-on aron makalikay sa daghang mga kadaot, pag-eskapo ug sa kanunay makitan o madunggan sa tanang panahon ang namuyo. Ang sulod nga mgadapit kinahanglan may igong kadako ug adunay susamang kinabuhi sa pamilya nga *atmosphere*. Ang usa ka andana nga pagkatukod kinahanglan magagahin og dapit sa taliwala nga makita gikan didto ang tanang dapit. Sa *cottage type* nga mga pasilidad sama sa haluag nga wanang, kinahanglan gayud mgatukd og inter-link ngapensa kon koral sa sulod alang sa sayon nga pagsuperbisar ug pagkontrol. Kinahanglan *fire resistant* nga may *safety devices* nga giaprubahan sa lokal nga bombero; mga pasilidad alang sa kahimsog ug sanitasyonngaadunay mainom nga tubig nga nasusi na ug naaprub sa local nga *health office*.

InabangangPasilidad nga Center – Kung diin karaang mga panimalay ang napalit, naabangan, ang pasilidad kinahanglannga hustong pagkasusi sakwalipikadong arkitekto, enhenyero, tubero ug elektriksiyan nga magrekord sa gikinahanglang mga pagayo.Kinahanglan kontratohon sila sa pagrekord sa gibanabanang mapuslanong kinabuhi sa mga ekipo ug mga materyales. Sa dili pa puy-an, ang tanang gikinahanglan nga ayohonon kinahanglan makompleto.

1. Dapit nga dawatanan ug administratiba – Ang dapit dawatanan ug lugar sa administratiba maglakip sa tanang lawak nga gamiton sa pagdawat, interbyu sa mga ginikanan, sa kabatan-onan, ug mga bisita. Gamiton usab kinialang sa administrasyon ug kinahanglanaduna niining mosunod nga mga disenyo ug pasilidad:
 - a. Hawanan nga dawatanan–Ang lawak dawatanan kinahanglan nga may igong kaluagaron makadawat sa mga ginikanan ug uban pang mga bisita. Kinahanglan tukoron kinisa pagseguro nga ang mga kabataan sa dapit nga puy-anan dili makita saHawanan nga dawatanan. Kinahanglan

adunay publikong kasilyas ug kinahanglan dili direktang maabot sa lugar nga dawatanan ug kwartosa mga magbisitang mga ginikanan.

- b. Pagdawat ug Dawatan nga dapit sa *Cottage* – Ang *Reception Area* maoy dapit diin ang bata matagbo sa *Houseparent* human sa *Intake Interview*. Kinahanglan nga aduna kini kaliguanan ug kabinet nga kasudlan sa sinina ug himan sa katulog sa mga bagong dawat ug luwasngalocker nga magamit alang sa personal nga kabtangan sa mga bag-ong residente. Kinahanglan dali maduol kini salawak alang sa ekaseninasyong medikal ug ang kwartosa Social Worker.
- c. Opisina sa Social Worker – Kinahanglan duol kinisa kidak-ang sala, sa *reception lobby* ug sakwarto alang sa mga mobisitang mga ginikanan. Kinahanglan ngaaduna usab lawak hulatanan sulod sa dapit tungod kay kasagaran ang nadisturbo ngabatan-on nga maghulat pakigkitaan sa Social Worker nagkinahanglan og dapit sa pagpakalma layo sa grupo. Ang maong lawak kinahanglan nga maayo ang bentilasyon, adunay maayo nga suga ug komportable ang mga muwebles.
- d. Lawak alang sa eksaminasyong Medikal –Kinahanglan duol sa dapit nga dawatanan ug mga lawak katulgan. Ang klinika kinahanglan adunay lababo, kasilyas, lawak samga doktor ug mga *nurses* nga adunay igong gidak-on nga dapit sa eksaminasyon nga makadawat sa pundohanan sa tambal ug medical nga mga pasilidad.
- e. Opisina sa Direktor –Kinahanglan mahimutang duol sa dapit dawatananug sa *administrative section*. Kinahanglan adunay lawak hulatanan kini nga opisina.
- f. *Administrative Section Room*–Kinahanglan duol sa opisina sa Direktor ug may igong gidak-on nga makadawat sa *clerk* ug mga lamesa alang sa mga boluntaryo.
- g. Lawakalang sa Mobisitang mga Ginikanan – Kinahanglan duol sa dapit dawatanan nga makahatag og *privacysa* mga pagbisita. Kinahanglan adunay mga lawak alang sa *staff-parent interview*.
- h. Lawak sa *Psychologist* – Kinahanglan duolsa kwarto sa Social Worker ug may igong gidak-on nga makadawat og gruposa mga kabataan nga nanginahanglan og *therapy*.
- i. Komperensiyang Lawak sa *Staff*–Kinahanglan duol sa opisina sa Direktor ug may igong gidak-on nga makadawat og 20 ka tawo. Kinahanglan aduna kini mga lamesa, mga lingkuranan, ug pisara o blakbord.

- j. Lawak alang sa Interbyu –Kinahanglan duol sa opisina sa Social Worker. Kini nga lawak mahimong i-convert usab nga *consultation room* para sa *legal counsels*ug ubang *team* sa pag-ayo.
 - k. *Staff Comfort Rooms* - Kasilyas nga adunay mga kaliguanan, *lockers* ug lugar nga makailisog sinina kinahanglan himoan usab alang sa *non-resident staff*. Kini nga lawak kinahanglan duol usab sa *administrative room*.
2. Dapit Katulganang – Indibiduwal nga mga lawak katulganang girekomendar tungod kayang personal kahilwasanang dakong importansiya ugang batan-on nagkinahanglan man usahay og dapit sa pag-inusara. Kon dili kini posible, dako nga lawak nga makapasulod og 4-8 ka batan-on ang girekomendar. Kinahanglan nga may igong gidak-on kinipara sa mga *single beds*nga adunay indibiduwal nga mga *lockers*.Mga bunkbeds dili rekomendado. Ang mga kagamitan ug mga kasangkapan kinahanglan nindot ug lig-on walay mga *ledges*nga makatago og kontrabando. Ang mga kasangkapan kinahanglan gipapilit sa salog o sa dingding, kinahanglan *tamper proof* ug lig-on batok sabisanunsang abuso ug kinahanglan nga dili daling mabungkag. Mahimong ang mga lamesa ipapilit sa dingding mao usab ang mga indibiduwal nga mga *lockers*ug mga *closets*.

Ang mga pultahan sa lawak katulganang kinahanglan ipahimutang nga mag-atbangay sa hawanan ugkinahanglan dili moubossa 6' ang kalapdon kon ang pultahan ablihon pasulod ug dii sab moubos sa8' ang kalapdon kon ablihon ang pultahan niini pagawas. Ang mga hawanan kinahanglan 10' ang mga kisami. Ang mga pultahan nga pagawas ang abli ang pinili ug ang iapruha sa mga bag-ong tukoron. Ang tanang pultahan kinahanglan adunay bintanang salamin nga lapus-lapos aron makita sa mga *Houseparents* ang kahimtang samga batan-on panahon sa tingkatulogbisandili na kinahanglan pa nga ablihon ang mga pultahan.

Ang mga katreng katulganang kinahanglan lig-on ug gipapilit sa salog o sa dingding. Ang paggamit sa *hung bunks* dili gayud tugotansulod sa Center tungod kay susama kini og saprisohan.

Ang mga pultahan sa matag kwarto katulganang kinahanglan walay puthaw nga rehas sa gawas nga bahin sa mga bintana diin pagdorasyon nga mga rehas ang girekomendar aron sa pugon kon adunay mosulay og layas. Ang tanang trangkakinahanglan adunay *duplicate* ug kon mahimo adunay *master key* nga

andam magamit sa panahon nga adunay masirad-an sa sulod o bisan sa panahon sa tingkatulog.

3. Kan-anan – Kinahanglan luag ug adunay mga dayandayang mga tanomaron maanindot ang palibot. Kon mahimo, paggamit og mga lingin nga mga lamesanga may mga hinlo ug i nga mga mantil.
4. Lawak sa Masakiton - kini alang sa mga adunay mananakod nga sakit ug nagkinahanglan nga ilain og kwarto. Ang maong lawak kinahanglan nga maayo ang bentilasyon, komportable ug hinlo.
5. Kalingawan/Dula/Lawak alang sa Musika—Alang sa paghipos sa kalingawan nga mga materyales, ug pangmusika nga mga instrument. Ang mga pangsulod nga dula ug pangmusika nga mga aktibidades buhaton dinhi nga lawak panahon sa oras sa pahamudlay. Ang wanang alang sa kalingawan usa ka dapit sa gawas alang sa *sports* ug panggawas nga dula.
6. Lawak tun-anan— Kwartonga kinahanglan buhaton diin ang mga kabataan adunay *privacy* nga makatutok sailang mga *schoolwork*.
7. *Pre-discharge Cottage/Room* – kinahanglan nga adunay mabuhat nga lawak alang sa mag-agi ogpagpagawas nga mga *procedures*.

APPENDICES

UNANG BAHIN

A. COUNSELING

Mgateknik nga makatabang sa *counsellor* makatrabaho uban sa mga kabataan:

1. *Roleplaying*—Mapuslanon kaayo kini alang sa mga *counsellors* sa proseso sa pagtambag. Aniy pipila sa mga bili niini:
 - a) Maka-*facilitate* kini og komunikasyon kung ang kliyente dili makabungat sa problema
 - b) Makaabli kasagaran kini sa mga walamakit-i ngamga problema
 - c) Puslanon kaayo kini sa pagkuha og mga *feedback* kabahin sa pamatasan
 - d) Makadugang kini og balatian sa mga panginahanglan sa uban
 - e) Makatabang kini sa mga kliyente nga makita nila ang ilang mga kaugalingon sama sa nakita sa uban kanila

- f) Maghatag kini og pagbansaybansay alang sa pag desisyon ug pagusisa sa mga sangputanan
- g) Maghatag kini og oportunidad alang sa bata nga kinahanglan makasinati gayud og sitwasyon, imbes sa pagsulti-sulti lang niini.

Ang negatibong *role playing* o pag-ensayo mahimong makatabang sa pag-ila unsay dili angay buhaton. Kung ang mga kabataan mag *role play* og negatibong gawi ug ilang sangputanan, mahimong matabangan sila pag-evaluate unsay panghitabo ug ang mga sangputanan sa ilang pamatasan.

Role playing sa pag-ila sa problema. Ang mga kabataan kasagaran maglisod unsaon paghulagway kon unsa gayud ang mga namnghitabo sa usa ka sitwasyon, ilabi na sa problema nga naglakip sa ilang mga ginikanan, mga magtutudlo, o mga higala. Dugang pa, dili pa gayud nila makita nga klaro kon giunsa sa piho nga mga batasan sa pagkapukaw ug ang wala tinguhaa nga tubag o sangputanan. Pananglitankung ang batang Jerome magtug-an sa *Counselor* nga siya ug ang iyang inahan kanunay lang gyud nagbingkil. Dili siya patas ang iyang inahan ug dili sab niya itugot nga mobuhat bisan unsay ihangyo kaniya ni Jerome. Ang *role playing* makahatagdaghang paagi sa posibleng manghitabo kung mangayo si Jerome og panugot.

Counselor: Ako ang mahimonimong inahan, ug ipakita sahusto kon unsaon nimo paghangyo ang imong inahan nga tugotanka, pananglitan, ngamag *birthday party*. Pakigsulti kanako sa husto sama sa pagpakigsulti nimo saimong tinood nga mama unsaonmaka-party ka.

Jerome: Mama, di gyud ka gatugot kon unsay akong gusto buhaton! Sige lang kaingon nga ayaw bisan unsay akong gusto. Gusto ko mag *birthday party*, pero masuko ka kon mag *birthday* ko karong tuiga!

Ang *Counselor* makakita sab dayon, nga kon daan na nga adunay bingkil ang inahan ug anak, kini nga pangayo makadugang lang gayud sa konplikto unya maorag di gyud ka-party si Jerome.

Ang mga kabataan nga adunay bikil sa ilang mga higala mas maayo tingali nga ipahulagway unsay nahitabo unya ipa-*role play* dayonog usa o duha ka tawo nga

diha sa insedente. Ang binaba o dili binaba nga mga gawi nga dili kaayo maayo pagkahulagway kasagaran mahimong mas-dayag kung sila *i-roleplay* na.

Role reversal. Sa panahon nga mahitabo ang konplikto tali sa mgakabataan, ang mga hamtong magpunay gayud na og pangutana sabata "Unsa kaha imong bation kon ig-on ka niya sama ana (yawyawan ka niya ana, *bit you*,ug uban pa)" Ang tuyo niini nga pagpahamatngon nga aron ang bata mobati usab para sa uban. Pero, daghang mga *cognitive theorists*, ilabi na si Piaget, mobati nga ang mga gagmayng kabataan ilabi na sagitawag ug naa sa *pre-operational stage* (11 anyos), kulang sa *cognitive developments* aron mabutang niya ang kaugalingon sa uban. Tungod kay ang mga kabataan mas-makasabot man kon unsay ilang nakita, nadungog, o diretsong nasinati, ang *roleplaying* sa posisyon sa ubang kabataan makapromot sa maayong pagsabot kay sa sulti-sultihon lang.

Counselor (Co): Barbara, nakasabot ko nga nag punay ka'g dukdok sa ulo sa imong igsoon. Mao ba gyud ni ang kanunay nanghitabo?

Barbara: Bitaw, kay mas-sayon nako siya ipalihok kon ako siyang hadlokong nga dukdokon na pud nako iyang ulo!

Co: Pwede ba nga kamong duha maghulagway kon unsay nahitabo dihang inyong gihilabtan si Judy?

Human gihulagway sa mga babaye ang insedente:

Co: Karon Barbara, unsa kaha kon imong ibutang imong kaugalingon ingon nga si Judy, magbuhat ug mag-estorya ka sama ni Judy. Gusto usab ko nga si Judy mosulti ug mobuhat susama gyud sa imong gibuhat.

Ang katuyoan niining *rolereversal* aron tabangan si Barbara makasinati sa gibati ni Judy sadihang giigo niya siya. Sa panghinaut, si Barbara mangita gayud og paagi unsaon nga makalambigit siya ni Judy.

Epektebo ang *role reversals* kung mawala ang komunikasyon tali sa mga ginikanan ug sa mga kabataan, tali sa mga magtutudlo ug mga kabataan, tali sa mga amigo, o tali sa mga counsellors ug sailang kliyente. Matag magdudula makakuha gayud og kahibalosa mga pangagpas sauban.

Role playing gamiton ingon ng *behavior rehearsal*. Kasagarang hamtong magpraktis gyud sa ilang igsusulti sa dili pa kini nila ipresentar sa magtambong

aron mahasa gayud unya maanindot usab ang pagkapresentar. Ang mga kabataan usab bation gayud nila ang pagkahayahay nianang pagsulay sa bag-ong kinaiya kung ila lang gayud mapraktis sa dili pa sila moatubang sa tinood nga kalibutan.

Si Dave ulawon ug gamay nga pagka bata nga walay higala. Sa paningkamot nga aron makahigala si Dave, ang *counsellor* mahimong motabang ni Daveunsaon pagbuhat og hustong desisyon nga makaduol og laing bata ug unsa ang iyang ipangsulti human moingon nga "hello". Aron makatukod og kompiyansa, ang *counsellor* magroleplay una og laing bata ug tugotan si Dave nga makapraktis saiyang bag-ong mga kinaiyahan sa luwas nga kalikopan. Kung seguro na gani si Dave sapagroleplay o pagpakigtagbo og bag-ong mga higala uban sa *counselor*, laing bata mahimong iapapil sa *roleplay* aron matabangan si Dave makakuha og duol sa tinood ngakasinatian sa pakigtagbo og mga kabataan.

Ang Basiyong Bangkong Teknik sa *Roleplaying*. Ang kang Gestalt nga teknik sa basiyong lingkuranan kasagarang gamiton sa pag-*role play* og konplikto tali mga katawhan o sa usa ka tawo lamang. Mahimo nga ang usa kabata molingkod sausa ka lingkuranan ug mag-*roleplay* sa iyang kaugalingong; unya, molingkod sa laing lingkuranan, ang bata mahimong magpakita kon unsay gisulti o gibuhat sa ubang tawo ingon nga tubag. Sa susamang bahin, usa ka bata mahimong molingkod sa usa kalingkuranan ug maghisgot sa mga *pros* sa pagbuhat og desisyon unya sumpakian ang mga *cons* sa mga desisyon samtang naglingkod sa atbang nga lingkuranan.

Pananglitan, si Sharon naglisud pagdesisyonkung isulti ba niya sa pagkalakip sa iyang higala sa pagpangguba sa usa ka butang. Iyang hunahuna nga ang iyang higala nagbinuang lang gayud ug dili siya gusto ngaang ubang kabataan maoy basulon unya sa naghitabo. Apan dili gayud usab kahimo si Sharon nga mauban sa kagubot ang mao nyang higala. Misugyot ang *counsellor* nga molingkod si Sharon sa usa ka lingkuranan ug magsulti kon unsa kahay mahitabo kon iyang isultiang nanghitabo pinaagi sa iyang higala, unya pagkahuman, mobalhin si Sharon sa laing lingkuranan aron sumpakian sab niya nganong iya man usab nga isulti. Ang maong teknik makatabang ni Sharon sa paglantaw sa mga manghitabo unyasa duha ka sitwasyon nga gibuhat niya, saiyang pagbuhat usab og desisyon.

Sila si Thompson ug Poppen (1979) ang misugyot sa *variation* sa basiyong lingkuranan. Masusi ang usa ka problema sausa o sa grupo nga sitwasyon pinaagi

sa basiyong lingkuranan ingon nga *hypothetical person* nga may mga kinaiya ug mga gawi susama niadtong mga bata ug sa iyang problema. Usahaymasayon sa mga kabataansa paghisgut-hisgot sa usa ka batang *hypothetical* ug unsaonsa bata pagbati o sa pag-usab kay sa paghisgut sa usa ka batang *hypothetical* ug unsaonusb sa bata pagbati o pagusabkay sa ilang kaugalingong mga pagbati ug mga gawi. Samtang hisgut-hisgotan ang sa hunahuna lang nga tawo, ang mga kabataan makat-on sa ilang mga kaugalingon.

Tulo ka mga lingkuranan. Ang mga hamtong kasagaran mahimutang sa papel nga maghatag og mga kasabutan sa mga kabataan o tali sa mga kabataan ug ubang mga hamtong. Usahayang mga naapil magbinasulay sa matag usa, ugang *counsellor* dili usab makahimo sa pagsabot sa kinatibuk-an nga nanghitabo. Sa pagsulay sa pagklaro sa maong sitwasyon, matabangan ang mga *counsellors* konmagbutang og tulo ka mga lingkuranan nga ipahiluna nga magpormang arko unya maglingkod taliwala sa mga nagkabingkil. Hugot nga maminaw ang mga *counsellors* sa unang tawoug sa uban usab ug usabon ang gibatbat sa matag usa. Sa pagtubag sa ikaduhang tawo, ang *counsellor* moatubang sa unang mamumulong ug usabon niya kon unsa ang gisulti sa ikaduha. Sa maong paagi, matugotan ang matag bata sa pagpaminaw konunsay gisulti ug sa pagtul-idkon unsay mga sayop. Ang proseso magpadayon hangtud nga ang bingkil maklaro. Usahay ang mga kabataan mangatawa na lang.

2. *Modelling* - ang mga kadungawog mga importante sa kalibutan sa bata, ug ang ilang mga impluwensya magamit nga epektibo kaayong makatabang sa kausaban sa mga kabataan. Ang mga kabataan usahay mosundogsa gawi sa mga tawo nga ilang ganahan. Ang usa ka model mahimong ipresenta sa bata pinaagi sa paggamit og *TV films*, *videotapes*, o mga libro. Ang ubang mga model apilon nila ang mga higala, mga kauban sa klase, mga hamtong, ugang *counsellor*. Usa ka pananglitan anaa sa ubos.

Si Charlene nakalakbit sa iyang higala nga si Patty makadaghan nga higayon panahon sa *counselling*. Nag-ingon si Charlene nga gusto niyang maparehasni Patty tungod kay si Patty daghan kaayog mga higala, maayog grado, unya maayo usab sa iyang mga ginikanan ug mga magtutudlo. Miingon ang *counsellor* kang Charlene nga obserbahan niya og maayo si Patty sulod sa usaka semana, isulat sa *index card* kon unsay iyang ganahan ug gusto nga sundugon. Pagkasunod semana mibalik si Charlene nga may lista sa unom ka mga gawi. Gipili ni Charlene ug sa

counsellor ang pinaka-importante alang kang Charlene unya misugod sa pagbuhat sa maong gawi. Giapil ang *roleplaying* ug ang *behaviour rehearsal* sa *counselling* aron sa pagtabang kang Charlene pagtoon sa bagong mga gawi. Ang naobserbahan nga mga gawi gipraktis ug giusab hangtud nga mosibo na kini para sa kang Charlene. Sa naglakaw ang *counselling*, nagpadayon si Charlene sa pag-obserbar sa *model* ug sa pagpraktis sa bag-ong mga gawi hangtud nahimo siya sa *gi-idealized* niya nga kaugalingon.

3. *Homework Assignments* - mahimong ang *homework assignments* ihatag sa mga kabataan sa *counseling* alang sa naglainlaing mgarason. Ang maong buluhaton makahatag og kasinundanon tali sa mga sesyon ug mapasilidad ang *counselling* pinaagi sa pagdasig "sa pagtrabaho" sa mga problema sabata diha sa mga sesyon. Ang *homework assignments* mahimong maoy ikomitar sa bata nga iyang buhaton aron aduna siyay talaan sapagbati, mga gawi nga magamit sapagkontrolar o pagpahunong sa lain pang gawi, o bisan sa pagsulay sa bag-ong gawi. Kini (*homework assignments*) makahatag sa bata og oportunidad nga masulayan ang bag-o olahe nga mgagawi ug mahisgut-hisgotan ang resulta unya niini samga *counselors*. Pananglitan, human si Dave (sa pananglitan nga ang *role playing* gigamit ingon nga *behavior rehearsal*) makainsayo sa pagduol og bagong tawo. Sulod sa *counselling session*, ang *counsellor* mahimong mangutana kang Dave sapagduol og bag-ong tawo sa mosunod nga semana ug sulayan kini nga bag-ong gawi. Mahimong ma-evaluate ni Dave asa sa bag-ong gawi ang epektibo kaniya ug hisgutan ang mga resulta uban sa *counsellor*, kung dili ang ubang pamaagi ang ma-evaluate.

4. *Play Therapy* – Daghang mga *counsellors* nagtoo nga ang *play techniques* kinahanglanong nahaunang pamaagi alang sa *counselling* sa mga gagmayng kabataan ubos sa 12 anyos tungod sa limitado ang ilang *cognitive development* ug abilidad sa pagbungat sa ilang mga hunahuna ug mga pagbati, ug tungod kayang pagdula usa ka *natural mode* sa ekspresyon ug komunikasyon sa mga kabataan. Mahinungdanon ang *play techniques* sa *counsellor* sadaghan nga mga *phases* sa *counselling process*.

- a. Magamit ang dula sa pag-establisar og *rapport*. Ang bata nga balisa, *resistant*, o madudahon sa mga hamtong kasagaran hugka ug mas mosulti sa dihang gamiton sa *counsellor* ang *play media*.

- b. Mahimong magamit ang dula pagtabang sa mga *counsellors* pagsabot sa mga kabataan ug sa ilang relasyon ug mga inter-aksyon. Pananglitan, ang mga *puppets* kasagaran magpakita sa tiposa mgainter-aksyon tali sa mga hamtong ug mga kabataan o tali sa mga kabataan ug sa ilang mga kaila.
- c. Makatabang ang dula sa pagtabang sa mga kabataan pagpagawas sa ilang mga pagbati nga dili nila malitok. Ang mga kabataan nga ipadrowing og usa ka hulagway o ipahimo og bisan unsa gamit ang mga dulaan sama sa *building blocks or clay* mahimong mopakita sa ilang mga pagbati ug hunahuna sa ilang dula. Kasagaran ipadebuho ang mgakabataan og mga hulagway sa ilang kaugalingon aron madeterminar unsa ilang pagtan-aw sa ilang kaugalingon o pagdrowing sa ilang mga pamilya aron makita unsay ilang pagtan-aw sa ilang mga kaugalingon may kalambigitan sa ubang mga sakop sa pamilya.
- d. Ang dula magamit sa pag-akting sa mga pagbati sa kabalisa o tensiyon sa makaayo nga paagi. Ang bata mahimong tugotan sa pagbuhi sa kasuko o antagonismo pinaagi sa *play media* sama sa martilyo ug lansang, *soft foam bats, war toys*, o pisikal nga mga aktibidades sama sa *football, baseball, volleyball*, o pagdagan.
- e. Ang dula mahimong epektibong pamaagi sa pagtudlo og *socialization* nga mga kahanas. Ang mga kabataan nga mopartisipar sa *play session* nga gidumala sa *counsellor* makahimo sa pagsulay sa mga kinutoban, makakuha og mga panabot kabahin sa ilang mga pamatasan, pagsusi sa mga alternatibo, ug pagtoon kabahin sa mga sangpotanan diha sa giprotektahan nga kalikopan.

Maayo nga ikonsider sa mga *counsellors* ang ilang mga tuyo ug tumong nga gamiton sa dula ug estruktura sa *counselling session*, o motugot bahinon sa mga kabataan sapagdeterminar sa estruktura sa *play sessions*. Tungod kayang matag bata talagsaon man, maayo nga matan-aw una pag-ayo sa *counsellor* ang matag sitwasyon sapagdesisyon kung ang tumong sa dula madawat ba gayud pinaagi sa dula nga gitudlosa *counsellor* o kung ang dula nga ang bata maoy nagdumala mas mabungahon ba. Ang mga *proponents* sa *play therapy* managlahi sa *question of limits*. Ang ubang mga *counsellors* naghunahuna nga ang *no limits* kinahanglan maoy ipahamtangngadto sa bata diha sa *play room* nga ang mga utlanan maoy magbalda sa pagpahayag ug pagsabot. Ang uban magtanyagnga ang mga utlanan lamang sa pagbantay sa kaayohan sa bata ug

counsellor ug sa pagprotektar sa kabtangan ang mao ang himoon. Ang uban pa gayud magbutang sa mga utlanan sa panahon, wanang, ug mga gawi. Kung ang mga utlanan ipahamtang, kinahanglan klaro kini nga nalatid ug nahisgutan uban sa bata sa dili pa magsugod ang dula. Kung ang mga *counsellors* maglakip sa *play techniques* sa regular nga mga *talking counselling sessions* nga walay pagbalhindidto sa *play room*, wala nay kinahanglan sa paghisgut pa sa mga utlanan. Kung magpili og *play media* ang mga *counsellors* magkonsider gayud sa pangedaron ug panginahanglanon sa mga kabataan, ug sa mga katuyoan kon asa gamiton ang *play therapy*. Mga monyeka, balay-balayan, *puppets*, *clay*, *punching toys*, *blocks*, *planes*, mga dulaang sundalo, mga dulaang tangke ug trak, mga martilyo, mga *soft balls*, balas, *magic makers*, o mga krayola makatabang kaayo sa pagtrabaho uban sa mga kabataan. Ang mga dula sama sa ahedres, *checkers* o *backgammon*, *electronic games*, *published games* (Life, Monopoly, Twister), dulang papel ug lapis (tic-tac-toe), mga suplay sa pagdrowing (*paper and magic markers*, *blackboard drawing*), o mga dula nga nagkinahanglan ang bata sa paggama o pagsulbad sa mga problema ang mas makatabang sa pagtrabaho uban sa edad-edaran nga mga kabataan. Pisikal nga mga aktibidades mahimong isagol sa *counseling sessions* o ihatag nga *homework assignments*. Ang *play media* nga napili kinahanglan aduna niining mosunod nga mga katuyoan: Magpasilidad sa relasyon tali sa *counsellor* ug sa bata; Magdasig sa pagpagawas sa mga pagbati o mga hunahuna; Magtabang sa *counselor* sa pagkuha og mga panabot sa kalibutan sa bata; Maghatag og oportunidad aron ang bata makasulaysa reyalidad; Maghatag og madawat nga mga pamaagisaekspresyon sa dili madawat nga mga hunahuna o mga pagbati. Mahimong modili ang *counsellor* nga moapil sa dula o basta lang nga maglantaw sa bata sa panahon sa pagdula. Ang kahanas sa *counsellors* sa pagpaminaw, paglantaw, ug pagdipara ug pagpakitasa mga pagbati ug mga hunahunasama ka hinungdanong panahon sa *play sessions* ug sa regular nga *counselling*.

5. Pagsulay sa Kalig-on - ang mga kabataan nga adunay ubos kaayo nga mga konsepto sa kaugalingon mahimong matabangan nga mobati og maayo sa ilang mga kaugalingon pinaagisa mga teknik nga makapatutok nila sa ilang mga positibong *characteristics* o mga gawi. Mahimong ipalista sa mga *counsellors* ang tanan nilang mga kusog sama sa pagkamatinud-anon, makighigalaon, mag-smile sa kanunay, makalabay'g kusog sa bola, ug lain pang uban. Ang *counsellor* makahisgut gilayon uban sa mga kabataan sa

mga pamaagi sa paggamit matag-usa niining mga kusog sa positibo nga pagkagamit.

Ang mga *counsellors* nga mamuhat uban sa kabataan sa grupo-grupo makahimo sa pagsulti sa matag bata bisan unsa nga positibo kabahin sa matag sakopsa grupo vsa walay pagpili sa oras. Ang *index card* mahimong ihatag sa matag bata diin didto nila isulat ang kusog sa matag sakop sa ilang grupo. Matag sakop mahimong hangyoon sa pagsulat og usa ka hamubong sulat ngadto sa usa ka bata nga magtumbok sa iyang mga kusog. Usahayang mga kabataan malisdan sa paglista sa ilang mga kusog o bisan gani sa uban kung ang aktibidad magasugod tungod kayang ilang kusog natumbok na man. Ang katilingban maora'g nagatutok kanunay sa mga sayop o sa mga negatibong gawi lamang sa mga kabataan kay sa mga positibong gawi. Kasagaran makita na lang sa mga kabataan nga ang pagsulay sa mga kusogo kalig-on maayo ug puslanon man diay.

6. *Diary* – adunay mga panahon nga daghan sa mga tawo naghipos og ilang *diary* o *journal* diin natala didto ang ilang kinasulorang mga pagbati, hunahuna, ug uban pang mga panghitabo. Maayo kaayo mosanong ang mga kabataan sa *homework assignment* sa paghipos og *diary*. Ang *log* maghatag sa *counsellor* ug sa bata sa talaan sa mga pagbati, mga hunahuna, , ug mga panghitabo nga ipanghibalag pa. Ang paghipos og *diary* o *journal* makahatag usab sa bata og pagbati sa iyang pagkadutdot sa *counsellors* ulod sa mga sesyon.
7. Dili kumpletong mga kapahayag—ang pagkompleto sa *stimulus statements* kabahin sa gusto, mga dili gusto, pamilya, mga higala, mga tumong, mga pangandoy, ug mga butang nga makalipay sa bata o maka guol, usa ka teknik pagtabang sa mga *counsellor* pag-abot sa mga kabataan ug pagpangita sa problema nga mga bahin. Kini nga paagi mahimong sahinga makatabang sa pag-ayuda sa mga *counsellors* nga mahimong suhito sa mga kabataan ug sa pagtukod og maayo nga *rapport* tali niadtong mga dunay kabalisa, mahadlukon, o sa magdumiling mosulti.

Mga Pananglitan:

Ang butang nga gusto kaayo nakong buhaton _____.

Ang tawo sa pamilya nga makatabang kaayo nako mao si _____.

Ang akong mga higala _____.

Bation nako ang sobrang kalipay o sobrang kaguol kon _____.

Ang akong pinakadakong gipangandoy mao ang _____.
Ang pinakadakong manghitabo sa ako mao ang _____.

8. *Cognitive Restructuring* – ang *cognitive restructuring* nagagiya sa pag-usab o paggiya sa mga hunahuna og pagbati sa mga kabataan.

Ang *rational emotive theory* ni Albert Ellis nagatutok usab sa *irrational* nga mgaideya ug sa mga pagbati nga moresulta sa mga kabataan. Ang *theory stresses* nga ang panghitabo gisundan sa mga hunahuna kabahin sa mga panghitabo, ugang atong mga reaksyon sa mga panghitabo maoy mga resulta kon unsay atong gisulti sa atong mga kaugalingon. (Mangil-ad kaayo, “Dili ko makaharong niini,” “Gikataw-an ko nila”, ug uban pa). Ang trabaho sa *counsellor* magkomprontahe sa mga kabataan uban sa ilang mga pagbinaba nga makadaot sa kaugalingon ug tabangan sila pag-usab sa ilang “*internalized sentences*,” ug pag-usab sa ilang mga reaksyon.

Pananglitan, si Bob malipay kaayong makigdumbol kang Steve matag kita niya niini. Si Steve bayolenting mo-reak ug kasagaran mosulay sa pag-*slug* niya. Mag “*apologize*” dayon si Bob, ug kung ikomprontahe sa mga hamtong moingon gilayon nga aksidente lang kadto ug nasubosiy’g maayo. Giatiman kini sa *counsellor* kang Steve.

Counselor (Co): Gipangitaan gayud ka og kagubot ni Bob kay imo man siyang gi-*slug* dihang nakigdumbol siya nimo.

Steve: Mao lagi, pero dili man kadto aksidente nga gidumbol ko niya. Gituyo niya kadto kay gusto siyang masuko ko niya ug magkagubot ming duha.

Co: Unsay imong gibati sa dihang gidumbol ka niya aron lang gyud mo magubot?

Steve: Dili maayo... naglagot!

Co: Tagnaon nako unsay imong giingon sa imong kaugalingon sa dihang nanghitabo kini. Gusto lang gayud magpakita si Bob nga dako ug kusgan siya, ug gusto niyang makita nga maora kog buang o tingali morag manok. Mangil-ad gayud kaayo kung tan-awon ko sa mga bata nga manok lagi ko.

Steve: Mao lagi.

Co: Ang pagpangita ba og mas maayong nga pagdala kang Bob kaysa makigbatok niya makahimo nimo nga manok?

Steve: Dili!

Co: Sige, mangita kita og paagi sa pagpahunong ni Bobnga walay kagubot.

Ang *counsellor* motabang gilayon ni Steve makakita og mas maayo nga panghunahuna, pananglitan, "Wala ko kagusto sa gibuhat ni Bob nako, pero sayod ko dili ko manok, ug dili ko gustong magkagubot kami."

Ang *cognitive restructuring* magtudlo sa mga kabataan sa label sa ilang mga pagbati. Ang mga *counselor*magtabang nila sa hustong pag-atubang sa mga pagbati nila. Sa pananglitan nga naa sa unahan, si Steve nakatumbok sa iyang mga pagbati sa dihang dumbolon siya, gisultihan nga mahimong dili niya dawaton ang opinyon sa uban ingon nga mga katinuoran, ug gitabangan nga makakita og alternatibong "*internalized sentence*."

9. *Bibliocounseling*—sumala ni Mckinney, ang *bibliocounseling* (bibliotherapy) gitagaan og kahulogan nga "ang maabtikon nga inter-aksyon tali sa personalidad sa tigbasa ug literatura nga magamit sa pagpahiuyon sa personalidad ug pagtubo... Ang mahinungdanong *variables* dayon mao ang tigbasa ug iyang kinaiya, ang estorya ugang kalambigitan niini sa mga kabtangan, ugang nagkalainlaing reaksiyon sa matag tawo ngadto sa estorya" (1977, p.550).

Sa usa ka artikulo nga naghisgut sa maayong makuha sa *bibliocounseling* alang sa giabusong mga kabataan, si Watson (1980) misugyot ngamahimong *psychologically* ug *emotionally involved* ang mga kabataan sa mga karakter nga ilang mabasa sa mgavicarious attitudes, gawi, o sa palibut. Ang giniyahang pagbasa maka giya ngadto sa pagpagawas sa pagbati o pagsulbad sa problema. Gikutlo ni Watson ang usa ka artikulo niadtong 1972 ni Rongrone nga naglista sa mga tumong sa *bibliotherapy* nga:

- 1) Pagtudlo og makaayo ug positibong panghunahuna
- 2) Pagdasig sa libre nga pagpagawas kabahin sa mga problema

- 3) Pag-ayuda sa mga tawo sa pag-analisar sa ilang mga kinaiya ug mga gawi
- 4) Paglantaw og alternatibong solusyon
- 5) Pagdasig sa kliyente sa pagpangita og pagpasibog sa problema dili kagubot sa katilingban, ug
- 6) Pagtugot sa mga kliyente sa paglantaw sa similaridad sa ilang mga problema ngadto sa uban.

Kung gamiton ang *bibliocounseling* uban sa kabataan, ang mga *counsellor* magtinguha sa paghisgut sa mga estorya uban sa ilang mga kliyente. Ang paghisgut-hisgot motutok lamang palibot sa mga kinaiya, mgagawi, mga pagbati, mga hunahuna, mga relasyon, hinungdan ug epekto, ug mga sangpotanan mas moepekto kay sa mangutana sa bata paglambigit sa estorya. Mahimong makagiya ang mga *counsellor* sa mga kabataan sa paglantaw sa mga relasyon ug aplikasyon sa estorya ngadto sa ilang tagsatagsa ka mga kinabuhi.

Ang *bibliocounseling* usa ka lahi nga paagi sa *cognitive restructuring* nga nagtumong sa pag-edukar sa mga kabataan kabahin sa *areas of concern* sama sa sex, pisikal nga mgakabilinggan, dibursyo, kamatayon, ug uban pa. Gi-assume nga sa dihang ang mga kabataan aduna nay igong impormasyon sa usa ka problema, ang ilang mga batasan ug gawi mausab. Ang mga ideya ug mga katinuoran nga gipresentar sa basahon kinahanglan nga hisgutan uban sa mga kabataan aron sa pagklaro sa mga pangutana nga mobutho gikan sa pagbasa.

10. *Storytelling* - ang *storytelling* usa ka pinakamaayo nga *counselling* nga teknik sa pagtabang sa mga kabataan sa pagtagad sa ilang mga pagbati ug gawi nga dili pa sila andam sa pagdawat ug sa pagtabang usab sa mga kabataan nga makakita sadili nailang mga sangpotanan sa ilang mga gawi. Usa ka panaglitan ang mosunod.

Si Marcia usa ka maalam nga bata ang adunay malab-as nga imahenasyon. Ang iyang mga ginikanan ug mga magtutudlo nagreklamo nga dilisilakahibalo kon kanus-a magsulti og tinood siya, ugang iyang mga suod nagsugod na sa pagsalikwaykaniya tungod sa iyang estorya. Ang *counsellor* nagubtan usab kung si Marcia magsulti og tinood. Magestorya si Marica sa mga butang nga nagapanghitabo nga tingali tinood, apan ang *counsellor* magduda usab kung tinood ba nanghitabo usab kini. Sa usa ka sesyon, ang *counsellor* naghinugilon kang Marcia kabahin sa usa ka babayeng ginganlag Maria nga susamag

pangedaron niya. Mihisgot ang *counsellor* giunsa ni Maria pag estorya ang mga sugilanon ngadto sa tanan makahigala lang siya ug makadani; apan walay usa sa nakaila kaniya nga mitoo sa bisan unsang gisugilon niya. Usa ka adaw nakita ni Maria ang usa ka tawo nga nangawat sa usa ka balay apan walay mitoo sa dihang nangayo og tabang si Maria. Ang *counsellor* nangutana kang Marcia unsa iyang hunahuna sa sitwasyon ni Maria ug unsa usab iyang hunahunaang dili mahimo ni Maria aron mahusay kini. Sa wala pa mahuman ang paghisgot, mihunong si Marcia sa pagsulti bahin ni Maria ug iyang gipulihan og “Ako” sapaghibalag niya sa mga alternatibo ug pagmugna og bag-ong plano sa pagpakighigala.

11. *Assertiveness training*—adunay mga kabataan nga pagsibogang ilangkasagarangga tubag sa inadlawng mga inter-aksyon. Daghan niining mga kabataan mahimong adunay ubos kaayo nga mga konsepto sa ilang kaugalingonug pagbati nga ubos nga nagsalikway nila; ang uban tingali nakasinati og negatibonga mga sangpotanan ingon nga resulta sa pag *speak out*, ug maoy hinungdan ang kabalisa mosalikway nila. Ang mga kabataan nga nagapadaplin lang ug nagkinahanglan og tabang nga madasig aron mailhanang ilang mga katungod ingon nga tawo bisan pa usab sa pagdawat sa katungod sa uban. Usa ka pananglitan sa *assertiveness training* mosunod.

Maayo kaayo nga managhigala sila si Tim ug Charles. Apan, si Tim nagpunay lang gayud og kuha gikan kang Charles bisan unsa iyang gusto ug kinahanglan – mga dulaaan, mga lapis, pagkaon ug uban pa. Misanong si Charles saw ala kaayo’y pagtutol, kanunay tugotan si Tim nga makapadayon. Naghangyo ang *counsellor* kang Charles sa detalyadong paghulagway sa pinakaulahing insedente diin gikuha ni Tim ang bag-ong bisikleta ni Charles, gisakyan sa tibook hapon ug giulinga adunay mga garas. Midasig ang *counsellor* kang Charles sa pagbuhat og *assertive statement* sama sa, “Gusto ko mosakay sa bagong bisikleta nako. Kuhaon ba nimo imong bisikleta? Gilakbitan balik nila ni Charles ug sa *counsellor* ang mga nanghitabo, ug nadasig si Charles sa pagsugid (1) sa iyang panginahaglanon, ug (2) unsay iyang gusto mahitabo sa matag sitwasyon. Gigamit usab nila ang *behaviour rehearsal* matagaan si Charles og oportunidad nga mabansay niya ang iyang *assertiveness*.

Human sa daghang mga sesyon, naghimo si Charles og *commitment* sa pagsulay sa iyang bag-ong tubag. Mitaho siya nga iyang giingnan si Tim, “Gusto nakong

gamiton ang akong mga *magic markers* karon. Kuhaon ba usab nimo ang imo?" ug nagsilbi kini. Daghang mga bulan nga nagtrabaho ang *counsellor* sa pagtabang ni Charles nga makat-on unsaon mahimong *appropriately assertive*. Matag bag-o nga sitwasyon gihisgutan ug gibansay diha sa *counselling* nga mga sesyon sawala pa kinigisulayan gayud sa inadlawng pagpuyo.

Usa ka pahimangno gikinahanglan kaayo sa mga *counsellors* nga nagtudlo og *assertiveness* sa mga kabataan. Ang mga hamtong alang sa mga kabataan gikinahanglan nga maandam alang sa bag-ong gawi sa bata. Ang mga ginikanan nga magdisiplinasa mga kabataan pinaagi sa diktadorang mga paagi mahimong dili mouyon sa *assertiveness* diha sa ilang mga bata. Aron paglikay sa dili maayo nga mga sangputanan, ang *counsellor* gusto nga magdeterminar sa resulta sa pagbag-o sa gawi sa batasa dili pa tudloan ang bata niining bag-o nga kabatid.

Daghang mga hamtong naghunahuna nga ang kabataanadunay gamay lang nga kabalisaug tensyon sa ilang mga kinabuhi. Ang mga *counsellors* nga namuhat uban sa mga kabataan, hinoon, moila nga sa kanunay magpakita sailang kabalisaug tensyon pinaagi sa ilang mga gawi bisan pag dili kini nila masulti. Ang pagtudlo og lingaw-lingaw sa mga kabataan mahimong epektibo kaayo nga pamaagi pagtabang sa mga kabataan makalahutay sa mga kabalisa ug mga tensyon.

Ubangsusama ug simpleng lingaw-lingawnga mga buhat gihulagway sa Ika-siyam nga Tsapter. Alang sa mga kabataan nga adunay lawom nga mga kabalisa ug mga tension, lawom nga *relaxation* sa mga unod ni Wolpe ug Lazarus (1966) mahimong magamit. Ang paagi mao usab ang unang lakang alang sa *desensitization*. Gipublikar nila ni Wolpe ug Lazarus ang usa ka tino kaayo nga *set of exercises*, ug si Lazarus (1971) mitala usab sa *relaxation exercises* sa *cassette tapes*. Ang Ika-9 nga Tsapter naghulagway sa mga detalye sa paggamit sa *relaxation* ug *desensitization* sapagtangtang sa mga kabalisa.

B. GRUPONG PAG-AYO

Ang Social Worker sa Center gilauman sa paggunit og duha ka grupo sa usa ka higayon ug mohimo og mga sesyon kaduha sa usa ka semana. Kinahanglan tapukon sa Social Worker ang mga kabataan sumala sa edad ug kaparehas sa problema ug *background*.

1. PROSESO SA GRUPONG TRABAHO NGA PAMAAGI

- a. Ang mga kabataan nga mahimong sakop sa *treatment group* kinahanglan nga interbyuhon aron madeterminar ang kaangayanug pagkaandam alang sa grupong trabaho.
- b. Ang mga kabataan nga dili makabungat mga *highly distractible*, ubos sa pangisip o dili makahimo pagmintenar sa pagkatinago kinahanglan dili dasigon sa pag-apil sa grupong tranabo nga sesyon apan kinahanglan tagaan og interbensyon nga indibiduwal.
- c. Ang *treatment group* kinahanglan nga dili magtagal sa walohangtod sa 10 ka mga sakop lamang ug sirad-an ang grupo og mga upat ngadto sa unom ka mga semana aron sa pagdasig sa *cohesion* sa dili pa sundogon ang bag-ong mga miyembro. Niini nga paagi ang usa ka *core group* sa lubasan nga mga ginsakpan kinahanglan nga mamintenar bisan pa sa paghatag sa mga kabataan og oportunidad sa pagtrabaho uban sa mga suod kinsa anaa sa nagkalainlaing hut-ong sa pag-ayo.
- d. Ang SocialWorker gilauman nga maghimo og *profile* sa grupo ug dasigon ang mga kabataan sa pagbuhat og mga tumong sa grupo ug mosugyot og mga topiko. Kinahanglan nga dasigon usab sila sa pagporma sa mga patakaran diha sa grupo. Niini, ang mga kabataanmakasinati sa *sense of control* ug mag-assume dugang pang "pagpanag-iya" sa pagpamuhat sa grupo.
- e. Ang nahumang tumong alang sa mga kabataan nga mga biktima sa pang-abusong seksuwal mahimong maglakip sa mga mosunod: pagpa-usbaw sa *self-esteem*, pagpaubos, sa pagbasol sa kaugalingon ugsala, pagdasig sa pagbuhisa mga pagbati nga nababagan, pagpaubos sa pagkabiktima sa kaugalingon, pagdugang sa mga gawi nga *assertive* ug paghatag og edukasyon kabahin sasikulo sa abuso,seksuwalidad, ug mga isyu sa pag-ayo.
- f. Ang Social Worker mahimong mogamit og nagkalainlaing mga teknik sa grupo agad sa komposisyon sa grupo, tumong, ug mga panginahanglanon sama sa *art therapy*, paghimog sulat, *roleplaying*, ubp.
- g. Ang Social Worker gilauman nga modukomento/motala sa *group work session*.

C. MGA NAGKADAIYANG ALTERNATIBO SA PAG-AYO NGA MGA DISKARTE:

1. Dula ug Lulinghayaw nga mga Aktibidades – Tawhanon nga gimbuhaton ang dula, indibiduwal o grupo naglakip sa malalim ug dunay kahulogan nga gawi gidili aron sa pagtagbo sa mga panginahanglanon sa magdudula ug sa grupo kinsa mo-*interact* niya ug mopakitaog bili sa matag usa ug sa katilingban diinsiya nagpuyo..

Mga Bili sa Dula sa *Social Work*:

- Dili kabilhan nga medyum alang sa pag-uswag sa kinabuhing emosyonal
- Indibiduwal o grupo nga *therapy*, ilabi na niadtong dili makabungat sa mga problema ug mga panginahanglanon
- Kahimsog ug pisikal nga kaayuhan
- Paghatag outlets alang sa ekspresyon sa sosyal ug emosyonal nga mga panginahanglan sa madawat nga paagi
- *Point of entry* alang sa kausbawan sa ubang *program media* ug alang sa kalambigitan sa indibiduwal o grupo diha sa programa nga proseso.

Mga Bili sa Dula ngadto sa Bata o hamtong:

- Makakuhag *mastery of control* ug pisikal nga koordinasyon
- Mga oportunidad alang sa katumanan sa pangandoy, pag-eskapo pinaagi sa pisikal nga pag-akting pahigawassapantasiya, ug pagsegurosa kahupayan gikan sa kabug-at sa reyalidad ug grupong mga bungat
- Hungawanan alang sa pagtubo sa personalidad pinaagi sa lingaw, kamuot, panglawas ug pisikal nga aktibidad
- Oportunidad alang sa kasinatian sa pagkalider, pagkasakop sa grupo ug sa *creativity*.

Mga Tipo sa Dula ug Lulinghayaw nga mga Aktibidades nga Kasagaran Gigamit sa *Social Work*:

- Manan-away ug partisipante
- Indibiduwal o grupo
- Pormal o dili pormal
- Hilom o aktibo
- Mahugoyon
- Pang-musika, pangdrama, *Forensic*
- *Competitive sports*
- *Relays, Circle Games*

- *Tag and Running Games*
- *Mental Games*

Mga puntero sa pagpangulo ug pagpili sa mga Dula

- Ang Social Worker kinahanglan nga kahibalo ug moangay sa *game*
- Kinahanglan giandam na niya ang tanang mga materyales sa dili pa ang panagtagbo/okasyon gikinahanglan sa dula
- Ang dula mismo kinahanglan nga sekundarya sa nahaunang katuyoan sa personalidad nga kausbawan ug programang kausbawan
- Ang iyang atensyon kinahanglan labaw sa *level of activity* ngadto sa mga *levels* sa reaksyon, *interacting social process*, tumong sa panagtagbo/okasyon, ug ang mga bili sa *play activity* alang sa indibiduwal o grupo.
- Ipasabot ang mga patakaran ug ipatuman kini sa magdagan ang *games* dihang siya "magtudlo" samtang nagbuhat. Ipaapil ang grupo una ug tugoti nga makatoon kini sa "lagda" samtang magdula sila.

2. Musika, Kumpas, ug Sayaw

Ang musika maoy siyensa o arte sa paghiusa, pagpahiluna sa sobran o masabtan nga kombinasyon vocal o mga tono sa mga instrument diha sa usa ka komposisyon nga adunay klaro nga estruktura ug kasinundanon. Ang musika kombinasyonsarhythm, melody, harmony, ug counterpoint.

Ang rhythm maoy sinukod ngalihok o pattern nga gihimo pinaagisa pag-grupo ug pagbalanse sa nagkalainlaing stresses ug tono sa kalambigitan sa nahiusa, nagpatuyang lig-on ug mapugsanon nga succession of beats.

Ang sayaw maoy pagpasundayag, inusara o kuyog sa uban, usa ka makompas ug patterned succession sa mga lakang kasrangan sa musika o sa nagkumpasay nga mga lihok nga nagtumong sa kabuhatan sa visual nga mga disenyo pinaagai sa series of poses ug gipatuman sa nagkalainlaing bahin sa lawas sumala sa artistic precepts ug katuyoan.

Mga Bili sa Musika, Rhythm, ug Sayaw sa Social Work:

- *Invaluable medium* alang sa kausbawan sa kinabuhing emosyonal

- Tinagsa o grupo nga *therapy*, ilabi na niadtong dili kahimo pagsulti sa mga problemaug mga panginahanglanon
- Maghatag og mga *outlets*alang sa *artistic* ug pisikal nga mga panginahanglanon diha sa *socially acceptable* nga paagi
- Maghatag og *points of entry*alang sa kausbawan saubang program media ug sa kalambigitan sa indibiduwal o grupo sa programa.

Mga Bili sa Musika, *Rhythm*, ug Sayaw ngadtosa Bata o Hamtong

- Ang pagpadani sa pagpartisipar ug basehanan sa kalihukan sa ubang aktibidad sama sa *crafts, arts* ug mga trabaho
- Kagamitan sa tibook lawas ingon nga madinawaton ug *pleasurable outlet* alang samgaideya, mga pagbati, mga panginahanglanon, ubp.
- Pinakamaayo nga pamaagi o *gaining body control*, paguswag sa halapad nga panglawas, pagpalutaw samaayong barog, makakuhaog *poise* ug kontrol ug *stimulating creative expression*

Tipo sa mga Kalihukan Kanunay Gigamit sa Social Work:

Musika

Grupo nga pag-awit
Banda/Orkestra
Creative Music
Therapy
Musical/Mga Pasundayag
Opera/Opereta

Sayaw

Folk Dance/Square Dances
Solo, Pair, Grupo
Single, Double Circles
Longways
Square Formation

Rhythmic Patterns

Reel

Molds/Jumps

Weaving/Waving

Right Hand/Double Stars

Chain/Grand Left and Right

Waltz, Pola, Magumba

Lakaw, Dagan, Skip, Hop, Leap

Gallop, Slide, Jump

Group Configuration Change

Mga Puntero:

Ang magtrabaho kinahanglan kahibalo, moangay ug mag-enjoy ug modelo alang sa *rhythm*, musika, sayaw.

Ang atensyon lapas sa *level* sa pagbuhat ug pagtudlo ngadto sa *relationship interacting social processes*, tumong sa sitwasyon, ug mga bili sa aktibidad alang sa kausbawan sa personalidad.

Ilakipuna ang grupo, *maintaining one-beat or split second* una sa grupo nga naghimo sa aktibidad.

3. *Dramatics, Storytelling, Forensics* –

Ang *dramatics* usa ka modo sa gawi nga naglakip sa pag-akting sa mga actor sa usa ka komosisyon sa verse or prose nga gipahiluna alang sa pag-akting ug gigahin alang sa paghulagway og kinabuhi o *character* o pagbatbat og estorya pinaagisa aksyon o dayalogo sa mga *actors*.

Ang *storytelling* maoy pagbatbat o pagrelate sa usa ka estorya, o *oral* nga rendisyon sa mga estorya, ang sumpay-sumpay nga *narrations* sa importanteng mga panghitabo bag-o man o daan.

Ang *Forensics* maoy *oral* nga rendition of verse or prose in certain forms gitaganang magpresentar og pana-aw, pakombinsir og tigpaminaw o magsumpaki sa *logical manner*.

Ang mga komperensiya, mga *seminar*, mga konbensiyon, mga *workshops*, mga instityut maoy mga grupong kalihukan sapaghisgut-hisgot og mga topiko nga

adunay interes ug partisipasyon ang tanan ug sa pagtuman sa daan nang gideterminar nga tumong.

Mga Bili sa SocialWork:

- Mahinungdanon alang sa kaugalingon pagtubo ug kausbawang sosyal
- Indibiduwal o grupo nga *therapy* ilabi na niadtong dili makabungat o maka-*project* sa personal nga mga problema ug mga kalisdanan, pero maka *assume* og "papel" ingon nga madawat nga gawi.
- Magpresentar, sa pamaagi nga makakuha og interes samga isyu ug kabalaka sa ahensiya o propesyonsa *social work*.
- *Point of entry* alang sakausbawansa ubang *program media* ug lambigitan sa indibiduwal o grupo sa *program process*.

Mga Bili sa Bata o sa mga Hamtong:

- Mga pamaagi sa *projectingdefinite* nga mga ideya ug mga pagbati pinaagi sa mga pulong ug aksyon diin ang indibiduwal magdula og talagsaon, pinasahi nga papel ug siya mismo ang sentro sa interes.
- Maghatag mga oportunidad sapag-ila sa *characters* o mga sitwasyon, tinood o dili tinood, pagpatim-aw sa mga pagbati ug mga kinaiya sa mga nagpaminaw ug sa nagbatbat, aktor ug manan-away, mamumulong ug mga naminaw lang.
- Itudlo ang sagad nga mga nakaingon sa tawhanong kasinatian ug mao usab ang pamaagi sa pagpalapad sa mga kasinatian ug kahibalo sa dramatik ug nakaikag nga pamaagi.

Mga Tipo:

Mga Estorya

Fiction/Non-fiction

Fairy Tales

Anecdotes

Parabulo/Fable

Novel/Short Story

Drama

Dramatic Play

Pantomimes
Improvisations
Skits
Shadow Graphs
Tableau
PuppetShows
ChoralSpeech
Festivals
Pageants
Psychodrama
Sociodrama
Formal Play

Forensics
Oratry
Debate
Symposium
Declamation
Lecture/Forum
Conference, ubp.

4. *Arts and Crafts, Out-of-Doors*

- Mga *arts*nga nagpasabot sa kahanas satawo sa pag-adaptar sa mga butang sa natural nga kalibutan ngadtosa kagamitan sa tawhanong kinabuhi. Mao kini gahum sa pagpasundayag og mga aksyon nakuha gikan sa mga kasinatian, pagtoon o pagbantay.
- Ang *Performing Arts* nagtudlo sa mga *artistic*nga mga aktibidades nga nagkinahanglan og *process or pattern* sa lihok nga nagtawag sa kahanas ug presisyon.
- Ang *visual arts* nag-refersa *artistic*nga mga aktibidadesdiin ang pagkaporma sa mga *visuals*, imahe o pagpahimutang sa o pag-interpret sa pormang *visualo* mga terminolohiya sabisan unsa nga tawhanong kalihukan o natural nga panghitabo.
- Ang *Graphic Arts* nag-refer sa representasyon, dekorasyon o pagsulat sa fat nga mga *surfaces* kuyog sa mga teknik nga kauban sa aktibidad. Naglakip kinisa *engraving, etching, printing* ug *publications lithograph. Photography, woodcut, printing* ug *publications*.

- Ang *communication arts* nagrefer sa mga kalihukan nga kadugtong sa *projection* sa mga ideya ug mga aksyon pinaagi sa giprinta, pulong, radio, telebisyon, sinehan, telegrafo, ubp.
- Ang *culinary arts* nagrefersa pag-andam sa pagkaon sa nagkalainlaing porma
- Ang *Crafts* – nagrefer sa trabaho kasagarang gibuhat sa kamot nag-*exhibitogartistry*ug pagkabinugtong ingon man sa produkto sa kahanas mismo.
 - Ang *Crafts* naglakip sa konsiderasyon sa disenyo ug kolor, paggamit sa mga materyales, ugang mga proseso nga nalakip sa pagtrabaho ubansa mga materyales.
 - Naglakip sa pagdebuho, *sketching*, *block printing*, paghabol, pagsalapid, paghikot, pagtahi, paggansilyo, *paper mache*, *leather craft*, pagpamanday, *ceramics*, *woodcraft*, *plastic art*, ubp.
 - Mga aktibidades nga anaa sa gawas nagrefersa pagdayeg ug aksyon taliwala sa kinaiyahan, kasagaran sa mga *outdoor camps*.

Mga Bili sa Social Work:

- Kamahinungdanon alang sa indibiduwal ug grupong sosyal nga kauswagan.
- Indibiduwal ug grupong *therapy*, ilabi na sa dunay mga kabilinggan sa lawas nga mga tawo, pisikal man o *mental*.
- Partisipasyon mahimong makasugod sa indibiduwal, unya maghatag alang sa anam-anam nga pag-usbaw sa grupo nga pagpakaon, pinaagi sa kaamguhan sa uban ug kamahinungdanon sa kooperasyon ug pagbahin-bahin sa mga materyales.
- *Point of entry* alang sa ubang *program media* ug alang sa kalambigitan diha sa programa nga proseso.

Mga Bilisa Bata ug Hamtong:

- Maghatagdako nga ekspresyon sa kaugalingon ug sa kompiyansa sa pagbuhat og desisyon.
- Maghupot og *mastery*ug kontrol pinaagi sa mga proseso ug kahibalo sa kolor ug disenyo.
- Kagamitan sa *art* sa pagsitar sa ilang kaugalingon ug sa pag-*project* sa ilang kaugalingon sa ilang lihok.

- Paghatag mga kasinatian sa liderato ug pagtamod, pinaagi sa ilang *art work*.

Ang pagbati sa gahumpinaagi sa paggamit sa mga materyales ug disiplina sa pagsibo sa mga limitasyon gipahamtangsamga materyales ug sa mga proseso sa ilang kaugalingon mismo.

APPENDICES

IKADUHANG BAHIN

Appendix A

(Ngalan sa Center)
(Adres)

ADMISSION SLIP

Petsa

Kini nagpamatuod nga akong gidawat si _____,
edad _____, giduso ni _____ gikan sa _____
sa _____ sa _____ niining _____
adlaw sa _____ 200 _____ alang sa temporaryongpuy-anan, hustong
pag-atiman ug disposisyon at (Ngalan sa Center).

Social Worker

Supevising Social Worker

Giapruha ni:

Pangulong Social Worker

Ako naghatag og otoridad sa administrasyon ug *staff* sa (Ngalan sa Center)
sa paghatag desisyon kabahin sa kaayuhang rehabilitasyon sa akong anak-
babaye/higala/inalimahan _____ lakip na sa:

1. Pagpanambal, pagpaospital, *surgery* ug uban pa nakadugtongsa iyang balatian nga mahimong mogawas sa panahon sa iyang pagpuyo sa Center.
2. Sosyal ug alang sa kalingawan, sa edukasyon ug relihiyosong mga kalihukan subay sa iyang rehabilitasyon.
3. Pagtambong sa mga pagdungog sa korte o *preliminary investigations* ug uban pang mga susamang kalihukan.

Pirma sa mga Ginikanan/
Guardian's referring Party

AppendixB

(Ngalan sa Center)
(Adres)

INTAKE SHEET

Numero sa Kaso: _____ Petsa sa Pagdawat: _____
Bago: _____ Balik-Dawat: _____ Rehiyon: _____
Daan: _____ Nagduso: _____

KATEGORIYA:

Giabusong Seksuwal:

- ☐ Incest
- ☐ Rape
- ☐ Acts of Lasciviousness
- ☐ Uban pa Iklaro

Seksuwal nga gipahimudsan:

- ☐ Prostituted
- ☐ Illegally Recruited
- ☐ White Slavery Trade
- ☐ Pornograpiya
- ☐ Uban pa Iklaro:

DATAKABAHIN SA BATA:

Ngalan: _____
 (Given Name) *(Middle Name)* *(Family Name)*
Angga/Alias: _____
Adlaw Natawhan : _____
Lugar Natawhan : _____
Relihiyon : _____
Edukasyon nakab-ot: _____
Tunghaan/Tuig Katapusan Nasudlan: _____
Adres sa Tunghaan: _____
Adres sa Siyudad : _____
Telepono : _____
Adres sa Probinsiya: _____

PALIHUG OG KOREK SA DUNAY KALABUTAN NGA MGA TUBAG:

Pisikal nga Paghulagway

- ☐ Hugawon tanawon
- ☐ Mubo
- ☐ Niwang
- ☐ Adunay sakit sa Panit
- ☐ Igo lang ang Gitas-on
- ☐ Igo lang ang Gibug-aton
- ☐ Hayag og Panit
- ☐ Taas ang Barog
- ☐ Obese

Paagi sa pagdugtong ngadto sa Social Worker

- ☐ Hingamigo ug Daling Maka-relate
- ☐ Ulawon
- ☐ Apathetic
- ☐ Agresibo
- ☐ Maabtik
- ☐ Mapahitas-on
- ☐ Iya-iyahon
- ☐ Hilakon
- ☐ Uban pa
- ☐ Malipayong nga disposisyon
- ☐ Tabian

Kondisyong Pisikal: (Bisan unsa nga balatian/kabilinggan)_____

KONTAK NGA TAWO:

Ngalan: _____

(Given Name)

(Middle Name)

(Family Name)

Edad: _____ Civil Status: _____ Relasyon: (Klaroha) _____

Adres sa Siyudad: _____

Telepono: _____

Adres sa Probinsiya: _____

Telepono: _____

Trabaho _____

Adres sa Opisina/Trabaho: _____

Telepono: _____

KOMPOSISYON SA PAMILYA:

Ngalan	Edad	Relasyon sa Menor de Edad	Civil Status	Edukasyon Nakab-ot	Trabaho	Abot	Remarks e.g May kabilinggan,OCW, kauban saubang pamilya

GIPRESENTA NGA PROBLEMA:

MAHINUNG DANONG OBSERBASYON: (Pisikal, Gawi, Mga Kalig-on, Mga Kaluyahon)

MGA SIRMUMSTANSIYA/BACKGROUND NAGPALIBOT SA PROBLEMA:

PLANO NGA BUHATION/MGA REKOMENDASYON:

Pirma sa Kliyente/Thumbmark

Giandam ni:

Social Worker

Gisuperbisohan ni:

Supervising Social Worker

Gisubay ug ginotahan ni:

Pangulong Social Worker

Appendix C

(Ngalan sa Center)
(Adres)

OUT ON PASS SLIP

Petsa

Ang naghupot _____ mag **OUT ON PASS** gikan sa institusyon gikan _____ hangtud _____ sa mga mosunod nga hinungdan _____

Pirma sa Kliyente

Social Worker

Ginotahan ug girekomenda ni:

MGA SERBISYO	PIRMA	REMARKS
1. <i>Homelife Service</i> 2. <i>Social Service</i>		

Giaprubang ni:

Pangulong Social Worker

Appendix D

(Ngalan sa Center)
(Adres)

KASABUTAN

(Out On Pass)

Akosi _____, ginikanan/paryente ni _____,
_____, edad _____ nangandoy nga makakita ug makauban si
_____ karong _____ sa _____, 200__.

Ako mosaad ngasamtang anaa siya sa akong pag-atiman ako siyang ibalik sa
_____ sa petsa nga nasabutan. Nga siya sa pagkakaran nanimuyo niini
nga adres _____. Bisan unsay
mahitabo samtang ania siya sa ako, akong tulubagon ilabi na sa korte nga
naggunit sa iyang kaso.

Kini akong pirmahan sa kinabubut-on karon _____ sa
_____, 200__.

Ngalan ug Pirma sa
Ginikanan/Paryente

Ngalan ug Pirma sa Bata

Social Worker

AppendixE

(Ngalan sa Center)

(Adres)

TALAAN SA TIG-ATIMAN

Ngalan sa Bata _____ Edad: _____

Petsa Pagabot sa Center: _____ Sex: _____

Tipo sa Report

A. May Kakuyaw/Delikado/Kritikal nga Insedente.

- ☐ Pag-away-away
- ☐ Pagpanguha sadili ilang butang
- ☐ Panghulga sa uban
- ☐ Pagplanong paglayas
- ☐ Pagbiya nga walay pananghid
- ☐ Aksidente
- ☐ Grabeng balatian
- ☐ Pagkahibalo sa paggamit sa ginadili nga droga o sagul-sagol nga kemikal
- ☐ Pagkasapon sa dilikasaranan buhat seksuwal
- ☐ Pagsulay og hikog/Pagpanakit sa kaugalingon/ Paghiwa sa pulso
- ☐ Dili mokaon
- ☐ Nakigrambolan
- ☐ Pagplanong mangbihag
- ☐ Nagtago og mahait o makasamad nga butang
- ☐ Uban pang obserbasyon

Hamubong pagsaysay sa mga panghitabo (Isulti kung kinsa, naunsa, diin, kanus-a ug unsa)

B. Mga Obserbasyon nga Importante:

- () Sakit sa ulo
- () Pagkalipong
- () Sakit sa dughan
- () Adunay *allergy*
- () Pagkagot sa ngipon
- () Pagsakit sa ngipon
- () Kakapoy nga dilimawala
- () Magpili og amigohon
- () Gustong mag-inusara, namug-ot
- () Pagbag-o sa barog ug kahinlo
- () Dili gusto og saba
- () Hadlok
- () Pagkakurat/Paglikay
- () Kasuko/Kalaay
- () Pagbasol sa kaugalingon, sa uban, ug sa Dios
- () Pagkabalaka
- () Pagkalaay
- () Pagkasubo
- () Negatibong pagbati
- () Walay salig sa kaugalingon
- () Daghang gihunahuna
- () Maglisogd og desisyon bisan sa gagmay ug simpleng butang
- () Madudahon
- () Dili katulog/guba ang tulog
- () Walay gana mokaon
- () Maghilak/Dili makigsulti
- () Walay kapahulayan
- () Pagka-agresibo nga wala sa panahon/Saputon
- () Duol sa disgraysa
- () *Mannerism*
- () Buhat-seksuwal nga sagad maobserbahan
- () Gustong tan-awon
- () Paghinuktok
- () Mangihisa higdaanan
- () Gustong makita ang ginikanan, paryente ug kahigalaan
- () Pamalikas

() Uban pang mga obserbasyon

C. Importanteng Impormasyon Gikan sa Bata

- () Relasyon sa pamilya, kaubang bata, ug sa *staff*
- () Maayo ug Dili Maayng Kasinatian nga Nangagi ug sa Umaabot
- () Pangandoy ug mga plano
- () *Perception*
- () Nagpakita dili kontento sa kaso niya
- () Nagsulti kon unsaiyang gusto sa iyang kaaway
- () Paghatag bili
- () Paghunahuna
- () Pagbati
- () Uban (Iklaro)

Hamubong pagsaysay bahin sa pagpakigbahin sa bata _____

APPENDIX F

(Ngalan sa Center)

(Adres)

HOUSEPARENT'S ANECDOTAL REPORT

Cottage

Ngalan sa Batan-on: _____ Edad: _____

Petsa sa Pagdawat o Pagbalhin sa Cottage: _____ Kategoriya: _____

(matrix form)

MGA OBSERBASYON:

1. Mga importanteng mga gawi(nakuha panahon samgasesyon/mga dayalogo/naobserbahan/gihulagway panahon saiyang pagpuyo sa cottage

A. Mga positibong kinaiya, panglantaw, mga plano sa kinabuhì, lihok, buhat, ubp.

B. Mga negatibong kinaiya, panglantaw, mga plano sa kinabui, lihok, buhat, ubp.

II. Relasyonsa Kauban

III. Relasyon sa *Staff*/Magulang pa niya

IV. Mga Rekomendasyon/Mga Sugyot

(Ilakip ang Aksyon nga nakuha)

Houseparent: _____

Petsa: _____

Note: Ang ubang talagsaon nga insedente/dagko nga mga obserbasyon gilayong i-report sa lahi nga porma.

Appendix G

(Ngalan sa Center)

(Adres)

INCIDENT REPORT

Room

Ngalan sa Bata: _____ Edad: _____

Tipo sa Insidente: _____

Petsa Nahitabo _____ Oras _____

Hamubong saysay kabahin sa panghitabo, naunsa? Ngano?

Unsay gibuhat alang sa Bata:

Mga Rekomendasyon/Mga Sugyot

Staff/Houseparent

Petsa

Appendix H

(Ngalan sa Center)
(Adres)

PRODUCTIVITY SERVICE

Trainor's Observation Report

Ngalan sa *Trainee*: _____ Edad: _____ Sex: _____
Petsa Pagdawat: _____

MGA OBSERBASYON:

- I. Mga Mahinungdanong Gawi (Sulod sa Tunghaan)
 - A. Positibong batasan nga gipakita samtang naa sulod sa klasrom ang bata

 - B. Negatibong batasan nga gipakita samtang anaa sulod klasrom ang bata

- II. Relasyon saKauban sa Klase

- III. Relasyon sa mga Tigbansay

Tigbansay

Mga Rekomendasyon ug mga sugyot

Manpower Development Officer II

Appendix I-A

(Ngalan sa Center)
(Adres)

DISCHARGE FORM

Petsa

Ang naghupot _____ ipagawas gikan sa institusyon.

Pirma sa Kliyente

Social Worker

Ginotahan/Girekomenda ni:

MGA SERBISYO	PIRMA	REMARKS
1. <i>Homelife Service</i> 2. <i>Social Service</i> 3. <i>Medical Service</i> 4. <i>Psychological Service</i>		

Giaprubang ni:

Pangulong Social Worker

Appendix I-B

RECEIPT OF WARD

Kini nagpamatuodnga ako, _____
sa _____ nakadawat ni
_____ alang sa paggawas _____
adlaw sa _____, 200____.

Pirma sa *Guardian*

Adres

Saksi: _____

Petsa _____ Oras _____

Appendix J

Republika sa Pilipinas
DEPARTMENT OF SOCIAL AND DEVELOPMENT
Regional Office _____
BALAY KABABAYEN-AN

CONTRACT ON AFTERCARE SERVICE

Nalan sa Kliyente _____ Petsa sa Paggawas _____
Discharged to _____
Adres _____

MA PLANO SA KLIYENTE	MGA SERBISYO/MGA ESTRATEHIYA	TIME-FRAME	RESPONSIBLE PERSON

CONFORMED:

Ngalan ug Pirma sa Kliyente

Community Social Worker

Mga Ginikanan/Mga Paryente/*Custodian*

Saksi/Mga Saki:

Center Social Worker

Ginotahan ni:

Pangulong Social Worker